

**ОДЕСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ ВНУТРІШНІХ СПРАВ
МІНІСТЕРСТВО ВНУТРІШНІХ СПРАВ УКРАЇНИ**

МАНДРИЧЕНКО ЖАННА ВАСИЛІВНА

УДК 342.9:124.5(477)

**АДМІНІСТРАТИВНО-ПРАВОВА АКСІОЛОГІЯ:
ТЕОРЕТИЧНІ КОНЦЕПЦІЇ ТА ЇХ ПРАКТИЧНА РЕАЛІЗАЦІЯ В
СУЧАСНІЙ УКРАЇНІ**

12.00.07 «Адміністративне право і процес; фінансове право;
інформаційне право»

Реферат

дисертації на здобуття наукового ступеня
доктора юридичних наук

Одеса – 2026

Дисертацією є кваліфікаційна наукова праця на правах рукопису.

Робота підготовлена здобувачкою самостійно.

Опоненти: доктор юридичних наук, професор
ВІХЛЯЄВ Михайло Юрійович,
ДВНЗ «Ужгородський національний університет», професор
кафедри адміністративного, фінансового та інформаційного
права;

доктор юридичних наук, професор
ЛЕГЕЗА Юлія Олександрівна,
Національний технічний університет «Дніпровська
політехніка», професор кафедри цивільного, господарського та
екологічного права;

доктор юридичних наук, доцент
МАКСІМЕНЦЕВА Надія Олександрівна,
Київський національний університет імені Тараса Шевченка,
доцент кафедри парламентаризму Навчально-наукового
інституту публічного управління та державної служби.

Захист відбудеться 21 серпня 2026 р. о 10:00 годині на засіданні спеціалізованої вченої ради Д 41.884.04 в Одеському державному університеті внутрішніх справ за адресою: 65014, місто Одеса, вул. Успенська, 1.

З дисертацією можна ознайомитись на офіційному сайті <https://oduvsv.edu.ua/> та в науковій бібліотеці Одеського державного університету внутрішніх справ за адресою: 65014, місто Одеса, провулок Сабанський, 4.

**Вчений секретар
спеціалізованої вченої ради**

О. В. Ковальова

ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА РОБОТИ

Обґрунтування вибору теми дослідження. Сучасний етап розвитку України характеризується одночасним впливом кількох масштабних трансформаційних процесів: повномасштабної збройної агресії та тривалого режиму воєнного стану, реформи децентралізації влади, активної євроінтеграції та гармонізації національного законодавства з *acquis communautaire* Європейського Союзу, а також інтенсивної цифровізації публічного управління (адміністрування). У цих умовах адміністративне право, як провідна галузь національної системи права, що регулює безпосередню взаємодію органів публічної влади з особою, набуває важливого значення не лише як інструмент реалізації державної політики, а і як механізм захисту прав і свобод людини, забезпечення балансу публічного і приватного інтересів, утвердження принципів доброго врядування. Саме у сфері адміністративного права відбувається безпосередня реалізація державної політики та забезпечується щоденна взаємодія органів публічної влади з людиною, що зумовлює особливу значущість ціннісних орієнтирів цієї галузі права.

Традиційне нормативістське розуміння адміністративного права як суто інструментальної системи норм дедалі більше вступає в суперечність із сучасними реаліями правової держави, у межах яких діяльність органів публічної влади має ґрунтуватися не лише на формальному дотриманні правових приписів, а й на системі правових цінностей.

У нормативній сфері важливим етапом трансформації публічного управління (адміністрування) в Україні стало ухвалення Концепції адміністративної реформи 1998 року, яка визначила стратегічний курс на формування сучасної системи державного управління, орієнтованої на утвердження України як демократичної, правової та соціально розвиненої європейської держави, здатної забезпечувати високий рівень життя населення, стабільність суспільного розвитку та ефективну реалізацію прав і свобод людини і громадянина. Зазначений документ фактично заклав стратегічні засади модернізації системи публічного управління (адміністрування), орієнтованої на утвердження принципів демократичної, правової держави та забезпечення прав і свобод людини в діяльності органів публічної влади.

У доктринальній сфері тривалий час домінувало фрагментарне, інститутне осмислення окремих ціннісних аспектів адміністративного права (людиноцентризм, справедливість, свобода, верховенство права), що здійснювалося переважно в межах дослідження окремих інститутів або принципів галузі без формування цілісної аксіологічної доктрини адміністративного права. Водночас європейська правова традиція (Хартія основних прав ЄС, практика Суду ЄС, Європейський кодекс належної адміністративної поведінки, а в межах Ради Європи – Конвенція 1950 р., прецеденти ЄСПЛ та ін.) демонструє, що адміністративне право є ціннісно зумовленою системою, у центрі якої перебуває людина, її гідність, її права і свободи. В європейській правовій доктрині адміністративне право розглядається не лише як сукупність норм, що регулюють діяльність органів публічної влади, а і як система правових інститутів, спрямованих на реалізацію та захист правових цінностей.

Ступінь наукової розробленості проблеми. Проблематика ціннісних засад адміністративного права та функціонування органів публічної влади перебувала в

центрі уваги багатьох відомих українських учених. У дослідженні використано праці загального характеру у сфері адміністративного права таких авторів, як: В. Авер'янов, В. Бевзенко, Л. Біла-Тіунова, П. Білик, В. Галунько, І. Голосніченко, Н. Гришина, Д. Калаянов, Т. Коломoeць, В. Колпаков, Є. Курінний, Ю. Легеза, О. Миронець, Ю. Пирожкова, А. Пухтецька, О. Радишевська, А. Соломаха, С. Стеценко, Х. Ярмачі та ін. У працях зазначених авторів сформовано теоретичні підходи до розуміння сутності адміністративного права, його принципів, функцій та ролі в системі публічного управління (адміністрування). Ці наукові розробки сформували фундамент сучасної української адміністративно-правової доктрини та створили теоретичні передумови для подальшого розвитку досліджень у сфері ціннісних засад адміністративного права.

Вагоме значення для дослідження ціннісних засад адміністративного права мають також наукові розробки у сфері конституційного права та теорії держави і права, в яких розкриваються питання правових цінностей, принципів верховенства права та прав людини. Серед таких досліджень варто відзначити праці О. Батанова, К. Горобця, І. Дробуш, К. Жебровської, Г. Задорожної, К. Кулі-Іванченко, В. Погорілко, С. Погребняка, Т. Подковенко, М. Савчин, М. Салей, О. Сінькевич та ін. Саме в цих працях розкривається аксіологічний вимір права, який має принципове значення для формування сучасної людиноцентричної моделі публічного управління (адміністрування).

Важливим напрямом сучасних наукових досліджень є також вивчення процесів європеїзації адміністративного права України та впливу європейських стандартів доброго (належного) врядування на розвиток національної адміністративно-правової доктрини. Зокрема, важливими є дисертаційні дослідження А. Пухтецької «Європейські принципи адміністративного права та їх запровадження в законодавстві України» (2009 р.) та О. Радишевської «Європеїзація адміністративного права України: питання теорії і практики» (2021 р.), у яких розглянуто питання імплементації європейських правових стандартів у сфері публічного управління (адміністрування). На рівні галузевих досліджень значна увага приділяється аналізу принципів окремих інститутів адміністративного права. Так, проблематика адміністративно-процедурних принципів розглядалася в дисертаційному дослідженні А. Шарої «Принципи адміністративно-процедурного права: питання теорії та практики» (2020 р.). У зазначених роботах сформульовано низку важливих положень щодо розвитку принципів адміністративного права та необхідності їх подальшого дослідження в контексті трансформації публічного управління (адміністрування). Водночас ці дослідження зосереджуються переважно на аналізі принципів або окремих інститутів адміністративного права, залишаючи поза увагою комплексне дослідження системи адміністративно-правових цінностей.

Попри значний науковий доробок у сфері адміністративного права, більшість наявних досліджень присвячена аналізу окремих інститутів, принципів або напрямів розвитку галузі, тоді як системний аксіологічний аналіз адміністративного права залишається недостатньо розробленим. Водночас проблематика ціннісних засад адміністративного права розглядалася переважно фрагментарно – у контексті принципів верховенства права, людиноцентризму, справедливості чи належного врядування. Комплексного монографічного дослідження, присвяченого формуванню

цілісної концепції адміністративно-правової аксіології як системного напрямку науки адміністративного права, у вітчизняній юридичній науці досі не здійснювалося.

Отже, формування цілісної концепції адміністративно-правової аксіології як системного напрямку науки адміністративного права є важливою науковою проблемою, вирішення якої має фундаментальне значення для подальшого розвитку адміністративно-правової доктрини України, вдосконалення адміністративного законодавства та утвердження людиноцентричної моделі публічного управління (адміністрування).

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами. Дисертаційне дослідження безпосередньо пов'язане із реалізацією стратегічних загальнодержавних пріоритетів та програмних документів України у сфері розбудови демократичного публічного управління (адміністрування) та захисту прав людини. Зокрема, концептуальні положення та висновки роботи узгоджуються із завданнями: Концепції адміністративної реформи в Україні (затвердженої Указом Президента України від 22 липня 1998 р.); Концепції реформування місцевого самоврядування та територіальної організації влади в Україні (схваленої розпорядженням Кабінету Міністрів України від 1 квітня 2014 р. № 333-р); Стратегії реформування державного управління України на 2022–2025 роки (схваленої розпорядженням Кабінету Міністрів України від 21 липня 2021 р. № 831-р); а також Антикорупційної стратегії на 2021–2025 роки (затвердженої Законом України від 20 червня 2022 року № 2322-IX). Роботу виконано в межах науково-дослідної теми Одеського державного університету внутрішніх справ «Пріоритетні напрямки розвитку реформування правоохоронних органів в умовах розгортання демократичних процесів в державі» (номер державної реєстрації 0123U103538), та загально-кафедральної теми кафедри адміністративно-правових дисциплін інституту права та безпеки Одеського державного університету внутрішніх справ: «Забезпечення адміністративно-правовими засобами прав і свобод людини і громадянина в Україні» (номер державної реєстрації 0125U001209).

Мета і завдання дослідження. *Мета дослідження* – сформулювати і теоретично обґрунтувати цілісну концепцію адміністративно-правової аксіології як відносно самостійного напрямку науки адміністративного права, що забезпечує системне осмислення та доктринальне узагальнення ціннісних засад адміністративного права України, сприяє його переорієнтації на людиноцентричну парадигму публічного управління (адміністрування) та гармонізації з європейськими стандартами доброго (належного) врядування.

Досягнення зазначеної мети передбачає комплексний аналіз теоретичних, конституційних та функціональних засад адміністративно-правових цінностей, а також дослідження їх трансформації в умовах європеїзації адміністративного права України.

Відповідно до мети визначено такі *завдання*:

- обґрунтувати теоретико-методологічні засади формування цілісної концепції адміністративно-правової аксіології в умовах демократичного публічного управління (адміністрування);

- розглянути генезис формування адміністративно-правової аксіології як самостійного напрямку юридичної науки, запропонувавши періодизацію її

становлення;

- визначити предмет адміністративно-правової аксіології як самостійного наукового напрямку;
- з'ясувати системоутворюючу функцію адміністративно-правових цінностей у структурі галузі та їхню роль у забезпеченні внутрішньої узгодженості її інститутів і принципів;
- класифікувати та охарактеризувати основні функції адміністративно-правових цінностей, розкривши їхню роль у процесі правового регулювання та взаємодії влади із суспільством;
- розкрити характер взаємозв'язку адміністративно-правової аксіології з конституційними цінностями та визначити роль галузі в їх інституційній конкретизації;
- проаналізувати адміністративно-правовий інструментарій імплементації конституційних засад у діяльності суб'єктів публічної влади;
- концептуалізувати двоаспектну природу адміністративно-правової аксіології як об'єктивної системи правових цінностей та суб'єктивного виміру юридичної доктрини й правосвідомості;
- розробити запропонувати ієрархічну структуру категоріального апарату адміністративно-правової аксіології та розмежувати суміжні поняття галузевої доктрини.
- запропонувати та обґрунтувати трирівневу аксіологічну модель адміністративного права України, визначивши ієрархію галузевих цінностей та механізми їхньої практичної трансформації;
- обґрунтувати статус принципу верховенства права як інтегруючої мета-цінності та розкрити його взаємозв'язок із аксіологічним ядром галузі в умовах сучасних суспільно-політичних трансформацій;
- концептуалізувати людиноцентризм як провідну цінність адміністративного права України та розкрити механізми його інституціоналізації у світлі європейських стандартів доброго врядування;
- визначити роль і прикладне значення цінності справедливості в системі адміністративно-правової аксіології як універсального критерію легітимності діяльності органів публічної влади;
- з'ясувати роль цінності свободи як аксіологічного обмежувача владного втручання та основи адміністративно-правових гарантій індивідуальної автономії особи;
- обґрунтувати двовимірний (інтегральний) підхід до аналізу адміністративно-правових цінностей та розкрити особливості їхньої реалізації в умовах децентралізації публічної влади в Україні;
- проаналізувати особливості функціонування та трансформації системи адміністративно-правових цінностей в умовах правового режиму воєнного стану;
- визначити роль прецедентної практики Європейського суду з прав людини та стандартів доброго врядування (*good governance*) як каталізаторів динамічного розвитку й депатерналізації вітчизняної адміністративно-правової аксіології;
- розкрити значення Закону України «Про адміністративну процедуру» як головного інституційного інструменту імплементації *acquis communautaire* ЄС у

систему вітчизняного адміністративного права;

- дослідити характер взаємодії провідних цінностей та основних функцій адміністративного права у їхній системно-телеологічній єдності;
- визначити прогностичне значення концепції адміністративно-правової аксіології для подальшого розвитку юридичної доктрини, модернізації законодавства та правозастосовної практики.

Об'єкт дослідження – адміністративне право України як галузь права та напрям юридичної науки в умовах трансформації публічного управління (адміністрування), конституціоналізації та європеїзації правової системи.

Предмет дослідження – адміністративно-правова аксіологія: теоретичні концепції та їх практична реалізація в сучасній Україні.

Методи дослідження. Методологічну основу дисертаційного дослідження становить аксіологічний підхід, що дозволяє розкрити ціннісні засади адміністративного права України та їхню роль у трансформації публічного управління. Дослідження ґрунтується також на поєднанні системного, історико-доктринального, функціонального, порівняльно-правового та інших загальнонаукових і спеціально-юридичних методів наукового пізнання.

У процесі дослідження було застосовано такі методи: історико-доктринальний метод – для аналізу становлення та розвитку ідей адміністративно-правової аксіології в правовій доктрині, а також для визначення етапів формування ціннісних засад адміністративного права (підрозділи 1.1, 1.3); системний метод – під час дослідження адміністративно-правових цінностей як цілісної системи, визначення їхньої структури, взаємозв'язків та ієрархії в межах адміністративного права (підрозділи 1.2, 2.1–2.3); формально-юридичний метод – у процесі формулювання та уточнення понятійного апарату дослідження, зокрема визначення понять «адміністративно-правова аксіологія», «адміністративно-правові цінності», «людиноцентризм як цінність адміністративного права», а також під час аналізу норм адміністративного та конституційного законодавства України (підрозділи 1.1, 2.1–2.3, 4.1); функціональний метод – для дослідження співвідношення адміністративно-правових цінностей і функцій адміністративного права, а також визначення ролі регулятивної та охоронної функцій у забезпеченні реалізації галузевих цінностей (підрозділи 3.1–3.3); порівняльно-правовий метод – під час аналізу впливу європейських правових стандартів і принципу верховенства права на трансформацію адміністративно-правових цінностей України (підрозділ 4.2); герменевтичний метод – у процесі тлумачення конституційних положень, норм адміністративного законодавства та правових принципів, що відображають ціннісні засади адміністративного права (підрозділи 2.1–2.3, 4.1); методи аналізу та синтезу – для узагальнення наукових підходів до розуміння адміністративно-правових цінностей, формування їхньої системної характеристики та обґрунтування концепції адміністративно-правової аксіології (розділи 1–4); ін.

Використання зазначених методів у їх взаємозв'язку забезпечило всебічність і об'єктивність дослідження адміністративно-правових цінностей та дозволило сформулювати цілісну концепцію адміністративно-правової аксіології.

Нормативну основу дослідження становлять Конституція України, Кодекс адміністративного судочинства України, Закони України «Про адміністративні

послуги», «Про адміністративну процедуру», «Про виконання рішень та застосування практики Європейського суду з прав людини», «Про державну службу», «Про Загальнодержавну програму адаптації законодавства України до законодавства Європейського Союзу», «Про місцеве самоврядування в Україні», «Про службу в органах місцевого самоврядування», «Про місцеві державні адміністрації», «Про національну безпеку України» «Про особливості надання публічних (електронних публічних) послуг» та ін., підзаконні акти органів державної влади та органів місцевого самоврядування України, а також документи органів Ради Європи та Європейського Союзу.

Емпіричною базою дослідження є практика розгляду справ Конституційним Судом України, адміністративними судами, Європейським судом з прав людини, Судом Європейського Союзу, довідкові видання, статистичні дані та матеріали засобів масової інформації.

Наукова новизна отриманих результатів полягає у формуванні цілісної доктринальної концепції адміністративно-правової аксіології та комплексному обґрунтуванні системи адміністративно-правових цінностей у контексті трансформації публічного управління та європейської інтеграції України.

Унаслідок дослідження сформульовано низку нових наукових положень, рекомендацій і висновків, зокрема:

уперше:

- розроблено цілісну концепцію адміністративно-правової аксіології, у межах якої адміністративне право визначено як ціннісно орієнтовану галузь, спрямовану на забезпечення прав і свобод людини, досягнення балансу між приватним і публічним інтересами та реалізацію принципів належного врядування. Запропонована концепція формує новий методологічний підхід, який дозволяє аналізувати зміст, функції та інститути адміністративного права крізь призму галузевих цінностей, обґрунтовуючи їх визначальну роль у модернізації правової доктрини та оцінці діяльності органів публічної влади;

- розроблено та обґрунтовано ієрархічну структуру категоріального апарату адміністративно-правової аксіології, системоутворюючим ядром якої визначено категорію «цінність», а до числа похідних (субординованих) елементів віднесено наступні категорії: «правові цінності», «цінності права», «ціннісні орієнтації» та «аксіологічна оцінка». Запропонована архітектура понятійного ряду забезпечує ґносеологічну впорядкованість галузевої доктрини та унеможливорює ототожнення категорій правових цінностей із правовими принципами та нормами;

- розроблено та обґрунтовано трирівневу аксіологічну модель адміністративного права України, яка охоплює: I рівень – мета-цінність «верховенство права»; II рівень – аксіологічну тріаду провідних цінностей (людиноцентризм, справедливість, свобода); III рівень – інституційні інструменти їх матеріалізації (адміністративна процедура, принципи пропорційності та правової визначеності, належне врядування, судовий контроль);

- обґрунтовано прогностичне значення розробленої концепції адміністративно-правової аксіології як цілісного теоретико-методологічного підґрунтя для стратегічної модернізації вітчизняного публічного права (у т.ч.: а) доведено, що системна інтеграція аксіологічної тріади (людиноцентризм, справедливість, свобода)

під егідою верховенства права визначає телеологічний вектор еволюції галузі в умовах цифрової трансформації публічного управління (адміністрування); б) окреслено потенціал галузевої аксіології у забезпеченні легітимності інструментарію публічної влади, адаптації правової системи до викликів повоєнного відновлення України та її зближення з правовим простором Європейського Союзу);

– здійснено науково обґрунтовану періодизацію становлення адміністративно-правової аксіології в Україні із виокремленням трьох етапів: фрагментарного застосування аксіологічного підходу (1991–2021 рр.), переходу до системних галузевих досліджень (2022–2024 рр.) та формування самостійного наукового напрямку (з 2025 р.);

удосконалено:

– науковий підхід щодо визначення статусу адміністративно-правової аксіології як відносно самостійного теоретичного напрямку, предметом якого є система правових цінностей, що визначають зміст, спрямованість і межі галузевого регулювання. На відміну від традиційного інституційного підходу, аксіологія дозволяє розглядати адміністративне право як інтегральну систему взаємодії норм і цінностей, де останні виступають не лише доктринальними категоріями, а й практичними орієнтирами правотворчої та правозастосовної діяльності органів публічної влади;

– аргументацію того, що адміністративно-правові цінності виконують системоутворюючу функцію, виступаючи аксіологічною основою галузі, яка забезпечує внутрішню єдність її інститутів і принципів (а саме, вони безпосередньо визначають зміст галузевих принципів, детермінують розвиток правових інститутів та слугують універсальними критеріями оцінки правомірності діяльності органів публічної влади, забезпечуючи інтеграцію всього механізму адміністративно-правового регулювання із концепцією правової держави);

– уявлення про функціональний потенціал адміністративно-правових цінностей через виокремлення їхніх основних функцій: орієнтаційної (визначає стратегічні вектори розвитку галузі), регулятивної (зумовлює ціннісне наповнення норм і процедур), інтегративної (забезпечує консолідацію та внутрішню єдність елементів правової системи) та легітимаційної (виступає інструментом формування суспільної довіри до органів публічної влади);

– аргументацію того, що аксіологічна природа адміністративного права розкривається через його зв'язок із Конституцією України, яка виступає ціннісним фундаментом галузі. Обґрунтовано, що сучасне адміністративне право виконує функцію інституційної та процедурної конкретизації конституційних цінностей, трансформуючи їх у чіткі межі діяльності органів публічної влади та практичні орієнтири для сфери публічного адміністрування.

– позицію, згідно якої адміністративне право виступає основним інституційним та інструментальним механізмом практичного втілення засад конституційного ладу України (а саме, доведено, що трансформація загальних конституційних положень у конкретні стандарти діяльності органів публічної влади забезпечується через трирівневу систему галузевих засобів: аксіологічно орієнтовані адміністративні процедури, правомірні управлінські акти та дієві контрольні механізми, які у сукупності слугують критеріями оцінки легітимності владної діяльності);

– концептуалізацію двоаспектної природи адміністративно-правової аксіології

через розмежування її онтологічного (як об'єктивно існуючої, ієрархічно впорядкованої системи базових галузевих цінностей) та гносеологічного вимірів (як методологічного інструментарію сучасної юридичної науки, що забезпечує інтерпретацію правотворчих і правозастосовних процесів крізь призму імперативів людської гідності, справедливості та свободи);

дістали подальшого розвитку:

– положення про те, що принцип верховенства права в системі адміністративно-правової аксіології виконує функцію інтегруючої мета-цінності, яка системно узгоджує аксіологічну тріаду провідних галузевих цінностей — людиноцентризм, справедливість і свободу, що утворюють гуманістичне ядро сучасної сервісної парадигми публічного адміністрування. Обґрунтовано, що зміст цієї мета-цінності постійно збагачується практикою Конституційного Суду України та європейськими стандартами доброго врядування, забезпечуючи динамічну еволюцію доктрини й виступаючи універсальним критерієм легітимності владних рішень в умовах децентралізації, цифровізації та правового режиму воєнного стану.

– теза, що людиноцентризм як фундаментальна цінність адміністративного права зумовлює зміну управлінської парадигми від державоцентризму до моделі сервісної держави (у т.ч.: а) доведено, що в сучасних умовах ця цінність набуває чіткого інституційно-процедурного характеру через імплементацію стандартів доброго врядування, закріплених у Хартії основних прав ЄС, та механізми Закону України «Про адміністративну процедуру» (зокрема, право особи бути заслуханою, обов'язок мотивування актів, доступ до матеріалів справи); б) аргументовано, що такий інструментарій нівелює процедурну асиметрію між органами публічної влади та особою, перетворюючи людиноцентризм із декларативної ідеї на вимірюваний операційний критерій легітимності й підзвітності суб'єктів публічної влади);

– наукова позиція, що справедливість у системі адміністративно-правової аксіології виконує роль універсального морально-правового та легітимізуючого критерію оцінки правомірності рішень органів публічної влади (у т.ч. обґрунтовано, що практична матеріалізація цієї цінності відбувається через систему операційних механізмів Закону України «Про адміністративну процедуру» та стандартів ЄСПЛ (вимоги пропорційності, належного мотивування актів, врахування індивідуальних обставин та заборону дискримінації), що дозволяє трансформувати справедливість з абстрактної конституційної ідеї на конкретний функціональний стандарт, який обмежує межі адміністративної дискреції, нівелює владну асиметрію та унеможливорює свавільне втручання держави у сферу приватної автономії особи);

– уявлення про те, що свобода в системі адміністративно-правової аксіології виступає фундаментальним обмежувачем публічної влади, який визначає межі допустимого втручання держави у сферу індивідуальної автономії особи (у т.ч.: а) доведено, що операціоналізація цієї цінності забезпечується через імперативне застосування тесту пропорційності (придатності, необхідності та збалансованості засобів), вимоги правової визначеності й обмеження меж адміністративної дискреції; б) обґрунтовано, що в умовах воєнного стану та цифрової трансформації публічного урядування свобода трансформується із декларативного концепту в дієвий захисний механізм від алгоритмічного свавілля та надмірного розширення владних повноважень, слугуючи критерієм сутнісної легітимності управлінських рішень);

– положення про комплементарний характер генезису галузевої аксіології із доробком загальної теорії права та конституційного права, що дозволило системно інтегрувати універсальні правові цінності у сучасну доктрину адміністративного права в умовах євроінтеграційних трансформацій;

– двовимірний підхід до аналізу адміністративно-правових цінностей, який передбачає дослідження їх реалізації у діалектичній єдності загальнодержавного та локального вимірів (у т.ч.: а) доведено, що в умовах реформи децентралізації аксіологічна тріада галузі (людиноцентризм, справедливість, свобода) значною мірою матеріалізується на рівні територіальних громад, де діяльність органів місцевого самоврядування наближується до потреб населення; б) аргументовано, що децентралізація у цьому контексті виступає не просто просторовим перерозподілом повноважень, а ключовим інституційним механізмом посилення прозорості, підзвітності та партисипації (участі громадян у прийнятті рішень);

– теза, що правовий режим воєнного стану не призводить до скасування аксіологічної тріади галузі (людиноцентризм, справедливість, свобода), а спричиняє її тимчасову ієрархічну трансформацію, яка полягає у пріоритезації безпекових цінностей за умови збереження сутнісного змісту прав людини (зокрема: а) обґрунтовано, що баланс між безпековими потребами держави та індивідуальною автономією особи забезпечується через систему аксіологічних запобіжників: імперативне застосування тесту пропорційності до обмежувальних заходів, дотримання правової визначеності, обов'язкове мотивування актів втручання та збереження ефективного судового контролю; б) доведено, що такий підхід зменшує ризики адміністративного свавілля та гарантує легітимність регулювання у кризових умовах);

– положення про те, що прецедентна практика Європейського суду з прав людини та стандарти доброго врядування, закріплені у Хартії основних прав ЄС, виступають основними зовнішніми чинниками динамічної еволюції та депатерналізації вітчизняної адміністративно-правової аксіології (у тому числі: а) на основі узагальнення правових позицій ЄСПЛ доведено, що імплементація концептів «належного урядування», «захисту легітимних очікувань» та «правової визначеності» трансформує конституційні засади у вимірювані операційні критерії якості повсякденної діяльності суб'єктів публічної влади; б) концептуалізовано цей процес як нормативно-ціннісний фундамент переходу від традиційної державоцентричної моделі галузі до сервісного публічного адміністрування, де приватна особа визнається повноправним і активним суб'єктом, а не об'єктом владного впливу.

– позиція щодо того, що прийняття Закону України «Про адміністративну процедуру» є важливим етапом інституційної трансформації галузі та нормативно-практичним підґрунтям для адаптації національного правового простору до *acquis communautaire* Європейського Союзу, у т.ч. обґрунтовано, що закладені у цьому Законі процедурні стандарти забезпечують переведення загальнотеоретичної аксіологічної тріади (людиноцентризм, справедливість, свобода) у площину конкретних юридичних обов'язків суб'єктів публічної влади, що істотно зменшує владну асиметрію між державою та особою й утверджує сервісну модель взаємодії у вимірі євроінтеграційних стандартів;

– погляди на взаємодію провідних цінностей та основних функцій

адміністративного права крізь призму їх функціональної єдності (зокрема: а) доведено, що галузеві цінності формують телеологічну (цілепокладаючу) основу системи права, визначаючи вектор, зміст і межі регулятивного та охоронного впливу, тоді як функції виступають безпосереднім інструментарієм їх практичної об'єктивізації; б) аргументовано, що такий взаємозв'язок забезпечує перехід аксіологічних імперативів із рівня доктринальних абстракцій у площину реальних правовідносин між суб'єктами публічної влади та приватними особами).

Практичне значення отриманих результатів полягає в можливості використання сформульованих у дисертації положень, висновків і рекомендацій у правотворчій, правозастосовній, освітній та науково-дослідній діяльності, зокрема:

- у правотворчій діяльності – для вдосконалення положень актів адміністративного законодавства України, насамперед Закону України «Про адміністративну процедуру», а також інших нормативно-правових актів, що регулюють діяльність органів публічної влади, у частині посилення гарантій дотримання принципу верховенства права, процедурних стандартів доброго врядування та забезпечення прав людини у сфері публічного управління (адміністрування);

- у правозастосовній діяльності – під час практичної реалізації норм адміністративного законодавства органами публічної влади, адміністративними судами та органами місцевого самоврядування, зокрема для підвищення обґрунтованості адміністративних рішень, удосконалення процедур прийняття управлінських актів та забезпечення ефективного захисту прав і законних інтересів осіб у сфері публічного управління (адміністрування) (акт впровадження в практичну діяльність Одеського окружного адміністративного суду від 21 травня 2026 року);

- в освітньому процесі – при викладанні навчальних дисциплін «Адміністративне право», «Адміністративний процес», «Адміністративні процедури», «Забезпечення прав людини в діяльності поліції», «Актуальні проблеми захисту та дотримання прав людини в правоохоронній діяльності», «Актуальні питання теорії та практики державного управління», «Сучасні аспекти адміністративного права», «Актуальні питання адміністративного права», а також під час підготовки навчально-методичних матеріалів, підручників і навчальних посібників, спрямованих на формування у здобувачів вищої освіти системного розуміння ціннісних засад адміністративного права (акт впровадження в освітній процес Одеського державного університету внутрішніх справ від 13 квітня 2026 року);

- у науково-дослідній діяльності – як теоретична основа для подальших досліджень у галузі адміністративного права, зокрема проблем адміністративно-правової аксіології, європеїзації адміністративного права та розвитку стандартів публічного управління (адміністрування) (акт впровадження в наукову діяльність Одеського державного університету внутрішніх справ від 23 березня 2026 року).

Використання отриманих результатів сприятиме підвищенню ефективності правового регулювання у сфері публічного управління (адміністрування) та розвитку людиноцентричної моделі адміністративного права України.

Апробація матеріалів дисертації. Основні положення та висновки дисертації оприлюднено в наукових доповідях і повідомленнях на міжнародних науково-

практичних конференціях: 1) «Сучасний стан та тенденції розвитку науки та освіти» (м. Дніпро, 10 лютого 2025 р.); 2) «Проблеми та перспективи розвитку науки, освіти та технологій в XXI столітті» (м. Ізмаїл, 04 лютого 2025 р.); 3) «Current state and priorities modernization of science, education and society» (м. Тампере, Фінляндія, 08 лютого 2025 р.); 4) «Modern Directions and Movements in Science» (м. Люксембург, Велике Герцогство Люксембург, 16-18 червня 2024 р.); 5) «Правові засади організації та здійснення публічної влади» (м. Хмельницький, 17 травня 2024 р.); 6) «Цінність Конституції України в сучасних умовах» (м. Київ, 20 червня 2024 р.); 7) «Європейські орієнтири розвитку України в умовах війни та глобальних викликів XXI століття: синергія наукових, освітніх та технологічних рішень» (м. Одеса, 19 травня 2023 р.); 8) «Європейський вибір України, розвиток науки та національна безпека в реаліях масштабної військової агресії та глобальних викликів XXI століття» (м. Одеса, 17 червня 2022 р.).

Публікації. Основні положення та результати дисертації висвітлено в 33 публікаціях, серед них: 21 стаття у наукових виданнях, включених до Переліку наукових фахових видань України; 4 – у виданнях, що індексуються в міжнародних наукометричних базах даних Scopus та Web of Science; 8 – тези доповідей на науково-практичних заходах.

Особистий внесок. Дисертаційна робота виконана здобувачкою самостійно. Викладені у дисертації положення, що виносяться на захист, розроблені ним особисто. У співавторстві опубліковано десять наукових праць, частка здобувача в яких складає не менше ніж 30 %, а саме: 1) Мандриченко Ж. В., Д'ячкова М. О., Сидорчук В. В. До питання похідності злочинності в контексті «бурштинової» злочинності. *Науковий вісник публічного та приватного права*. 2023. № 1. С. 203-208 (проаналізовано аксіологічні засади протидії корупційній злочинності у сфері видобутку бурштину; обґрунтовано необхідність посилення адміністративно-правових механізмів запобігання та протидії цьому виду злочинності як загрози національній безпеці, верховенству права та екологічній безпеці держави); 2) Мандриченко Ж. В., Марчук О. І., Сидорчук В. В. Дискреційні обставини, які враховуються слідчим суддею під час визначення розміру застави. *Актуальні проблеми вітчизняної юриспруденції*. 2022. № 2. С. 94-100 (досліджено аксіологічний зміст принципу пропорційності в кримінальному процесі; проаналізовано адміністративно-правові та ціннісні критерії, якими має керуватися слідчий суддя при обмеженні конституційних прав особи шляхом застосування запобіжного заходу у вигляді застави); 3) Мандриченко Ж. В., Цитряк В. Я., Сидорчук В. В. До питання про легалізацію зброї в Україні. *Юридичний науковий електронний журнал*. 2022. № 8. С. 431-434 (з використанням методології адміністративно-правової аксіології проаналізовано ціннісний конфлікт між правом особи на самозахист і публічним інтересом у забезпеченні громадської безпеки; визначено адміністративно-правові межі можливого регулювання обігу зброї з урахуванням балансу особистих свобод і колективної безпеки); 4) Мандриченко Ж. В., Холостенко А. В. Причини та наслідки проведення одних слідчих (розшукових) дій під виглядом інших. *Юридичний науковий електронний журнал*. 2022. № 1. С. 367-370 (розкрито аксіологічні й етичні проблеми допустимості імітації слідчих дій; обґрунтовано, що такі практики суперечать принципам верховенства права,

людської гідності та справедливості, і запропоновано напрями вдосконалення адміністративно-правових гарантій законності досудового розслідування); 5) Arkusha L., Torbas O., Zavtur V., Mandrychenko Zh., Diachkova M., Pryshedko O. Media Report as a Ground for Initiating Criminal Proceedings: European Experience and Ukrainian Realities. *Revista De Gestão Social E Ambiental*. 2023. № 17(3), e03359 (з точки зору адміністративно-правової аксіології проаналізовано ціннісний конфлікт між свободою вираження поглядів та правом на недоторканність приватного життя; обґрунтовано необхідність дотримання етико-правових стандартів при використанні медіа-повідомлень як підстави для кримінального провадження); 6) Bilovodska O., Kholostenko A., Mandrychenko Zh., Volokitenko O. Innovation Management of Enterprises: Legal Provision and Analytical Tools for Evaluating Business Strategies. *Journal of Optimization in Industrial Engineering*. Special issue. 2021. P. 71-78 (досліджено аксіологічні засади адміністративно-правового регулювання інноваційної діяльності; визначено роль адміністративно-правових механізмів у забезпеченні балансу публічних і приватних інтересів у сфері інноваційного розвитку підприємництва); 7) Yaremko G., Ivanova N., Mandrychenko Zh., Gorpyniuk O. Criminal and legal protection of national security: Problems of systematization of crimes. *Amazonia Investiga*. 2021. № 10(47). P. 207-215 (виявлено ціннісні орієнтири національної безпеки як об'єкта правового захисту; обґрунтовано, що адміністративно-правові та кримінально-правові засоби забезпечення національної безпеки мають ґрунтуватися на принципах верховенства права та пріоритетного захисту основоположних прав і свобод людини); 8) Khyzhniak Y., Mandrychenko Zh., Pidgorodynska A., Khylichenko A., Marieiev V. Problems of criminalization of violations of patients' rights: international experience and current situation in Ukraine. *Amazonia Investiga*. 2019. № 8(22). P. 728-734 (проаналізовано права пацієнта як самостійну правову цінність; розкрито адміністративно-правові гарантії їх захисту та запропонувала напрями вдосконалення механізмів відповідальності з урахуванням європейських аксіологічних стандартів у сфері охорони здоров'я); 9) Мандриченко Ж. В., Пожар В. Г. Щодо окремих критеріїв підвищення ефективності розслідування корупційних злочинів. *Юридичний науковий електронний журнал*. 2022. № 4. С. 406-409 (критерії ефективності розслідування корупційних злочинів проаналізовано з урахуванням аксіологічних вимог верховенства права, справедливості, пропорційності та поваги до прав людини); 10) Марчук О. І., Мандриченко Ж. В. Неприпустимість застосування методів сенсорної депривації під час досудового розслідування та оперативно-розшукової діяльності. Європейський вибір України, розвиток науки та національна безпека в реаліях масштабної військової агресії та глобальних викликів ХХІ століття (до 25-річчя Національного університету «Одеська юридична академія» та 175-річчя Одеської школи права): у 2 т.: матеріали міжнар. наук.-практ. конф. (м. Одеса, 17 червня 2022 р.) / за заг. ред. С. В. Ківалова. Одеса: Видав. дім «Гельветика», 2022. Т. 2. С. 496-498 (застосування методів сенсорної депривації проаналізовано з урахуванням сучасного погляду на зміст людської гідності, свободи, справедливості, пропорційності та верховенства права).

Структура та обсяг дисертації. Структура роботи зумовлена метою та завданнями дослідження і складається зі вступу, чотирьох розділів, що включають 12 підрозділів, висновків до розділів, загальних висновків, списку використаних джерел

і додатків. Загальний обсяг дисертації становить 437 сторінок. Із них основний текст займає 363 сторінки, список використаних джерел (288 найменування) – 33 сторінки, додатки – 19 сторінок.

ОСНОВНИЙ ЗМІСТ РОБОТИ

У Вступі обґрунтовано актуальність вибраної теми дисертації та її важливість для української юридичної науки, висвітлено її зв'язок із науковими програмами, планами і темами; визначено мету і завдання дослідження, сформульовано об'єкт і предмет дослідження, охарактеризовано основні методологічні підходи до дослідження; розкрито наукову новизну, практичне значення роботи, а також наведено відомості про апробацію і публікацію результатів дослідження, його структуру.

Розділ 1. «Теоретичні засади адміністративно-правової аксіології» містить чотири підрозділи.

У підрозділі 1.1. *«Поняття адміністративно-правової аксіології»* зазначено, що в результаті аналізу наукових підходів до аксіологічного виміру адміністративного права встановлено, що адміністративно-правова аксіологія в українській юридичній науці тривалий час розвивалася фрагментарно, у межах дослідження окремих інститутів адміністративного права, без її концептуалізації як самостійного напрямку наукового пізнання. Водночас встановлено, що сучасний етап розвитку науки адміністративного права характеризується стійкою тенденцією до актуалізації аксіологічних досліджень. Така тенденція зумовлена трансформаціями публічної влади, запровадженням правового режиму воєнного стану, євроінтеграційними процесами, а також утвердженням людиноцентричної парадигми публічного управління, що орієнтує адміністративне право на служіння людині, захист її прав і законних інтересів. Це створює об'єктивні передумови для виокремлення адміністративно-правової аксіології як відносно самостійного галузевого напрямку правової аксіології.

Продemonстровано, що у сучасних умовах адміністративне право поступово відходить від суто нормативістського розуміння та набуває виразного ціннісного виміру, у межах якого важливе значення має орієнтація на права і свободи людини і громадянина. Це зумовлює необхідність дослідження адміністративного права не лише як системи норм, що регулюють діяльність органів публічної влади, а і як інструменту реалізації правових цінностей у сфері взаємодії держави й особи.

Обґрунтовано, що адміністративно-правова аксіологія становить відносно самостійний теоретичний напрям науки адміністративного права, предметом якого виступає система правових цінностей, що визначають зміст, спрямованість і межі адміністративно-правового регулювання. Її виокремлення обумовлене необхідністю системного дослідження ціннісних засад функціонування органів публічної влади, що раніше розглядалися фрагментарно в межах різних інститутів адміністративного права.

На відміну від традиційного галузевого підходу, адміністративно-правова аксіологія дозволяє розглядати адміністративне право як складну систему взаємодії норм, принципів, інститутів і цінностей. У такому контексті цінності виступають не лише теоретичними категоріями, а й орієнтирами правотворчої та правозастосовної діяльності органів публічної влади.

Обґрунтовано, що методологічну основу дослідження адміністративно-правової аксіології становить поєднання аксіологічного, системного, функціонально-цільового, історико-доктринального та порівняльно-правового підходів. Їх комплексне застосування дозволяє розкрити ціннісну природу адміністративного права, його соціальне призначення, а також роль у забезпеченні ефективного, справедливого та орієнтованого на права людини публічного управління (адміністрування).

На підставі проведеного аналізу сформульовано авторське розуміння адміністративно-правової аксіології як сукупності наукових уявлень і концепцій, спрямованих на виявлення, осмислення та систематизацію цінностей і принципів адміністративного права, що визначають його функціональну спрямованість, соціальне призначення та практичну реалізацію у сфері публічного управління.

У підрозділі 1.2. *«Поняття та значення категорій у адміністративно-правовій аксіології»* здійснено теоретичне узагальнення основних категорій адміністративно-правової аксіології, що дозволило сформувати цілісний категоріальний каркас дослідження. Обґрунтовано, що без чіткого визначення та систематизації аксіологічних категорій неможливо повноцінне наукове осмислення адміністративного права як ціннісно зорієнтованої галузі національної системи права.

Встановлено, що категорія «цінність» для адміністративно-правової аксіології основна, центральна та відображає соціальну значущість тих благ і ідеалів, на забезпечення яких спрямоване публічне управління (адміністрування). Так само «оцінка» виступає механізмом інтерпретації цінностей у процесі правотворчості та правозастосування, забезпечуючи співвіднесення управлінських рішень із ціннісними орієнтирами адміністративного права. Доведено, що «ціннісні орієнтації» виконують функцію зв'язувальної ланки між ціннісними уявленнями та реальною поведінкою суб'єктів публічної влади, зумовлюючи спрямованість адміністративної діяльності та характер взаємодії держави й особистості, особливо в умовах трансформаційних процесів та воєнного стану.

Обґрунтовано доцільність розмежування категорій «правові цінності» та «цінності права», що дозволяє відокремити фундаментальні ідеї, які визначають зміст і структуру адміністративного права, від тих суспільних благ, охорона і забезпечення яких здійснюється адміністративно-правовими засобами. Таке розмежування сприяє теоретичній чіткості дослідження та підвищує його практичну значущість.

У підрозділі 1.3. *«Періодизація як методологічна проблема дослідження адміністративно-правової аксіології»* встановлено, що в результаті аналізу сучасних методологічних підходів до дослідження аксіологічних явищ у праві встановлено, що застосування періодизаційного підходу до аналізу становлення адміністративно-правової аксіології методологічно необґрунтовано. Зазначено, що аксіологічні ідеї формувалися фрагментарно, у межах філософських, загальнотеоретичних, конституційно-правових та адміністративно-правових досліджень, не утворюючи послідовних і чітко відмежованих етапів розвитку саме адміністративно-правової аксіології.

Насамкінець у підрозділі 1.3. обґрунтовано доцільність відмови від механічного перенесення періодизаційних моделей, сформованих у межах суміжних галузей права, зокрема конституційного права, у сферу адміністративно-правової аксіології.

Натомість запропоновано використання проблемно-орієнтованого та міждисциплінарного підходів, які дозволяють більш адекватно відобразити зміст, динаміку та сучасний стан адміністративно-правових цінностей.

На підставі вищевикладеного запропоновано науково обґрунтовану періодизацію становлення адміністративно-правової аксіології в Україні із виокремленням трьох етапів: фрагментарного застосування аксіологічного підходу (1991–2021 рр.), переходу до системних галузевих досліджень (2022–2024 рр.) та формування самостійного наукового напрямку (з 2025 р.).

У підрозділі 1.4. *«Теоретичні та конституційні засади формування адміністративно-правової аксіології»* виявлено та проаналізовано наукові праці авторів, які сприяли розвитку адміністративно-правової аксіології, – К. В. Горобця, М. І. Салей, А. Г. Соломахи, В. Д. Барвіненка, А. А. Пухтецької.

Аналіз монографічного дослідження К. В. Горобця дозволяє зробити висновок про значний внесок автора у формування сучасного аксіологічного підходу до права. Розуміння правових цінностей, що він його запропонував, як системного й ієрархізованого явища, що має інтерсуб'єкту природу, створює теоретичну основу для подальших галузевих досліджень, навіть у межах адміністративного права. Розмежування між правовими цінностями та цінностями права, а також акцент на їх взаємозв'язку з правовою реальністю дозволяє використовувати напрацювання К. В. Горобця для уточнення предмета і методології адміністративно-правової аксіології, не підміняючи її загальнотеоретичними конструкціями.

Дослідження М. І. Салей, присвячене проблематиці конституційної аксіології, має важливе методологічне значення для науки адміністративного права з огляду на запропонований у ньому підхід до аналізу правових цінностей у механізмі їх нормативного закріплення та практичної реалізації. Зосередженість авторки на функціонуванні цінностей у діяльності органів публічної влади та в правозастосовній практиці дозволяє екстраполювати окремі висновки на сферу адміністративно-правового регулювання. Це створює підґрунтя для використання напрацювань конституційної аксіології як допоміжного інструменту у формуванні адміністративно-правової аксіології, з урахуванням галузевої специфіки адміністративного права.

Наукові підходи А. Г. Соломахи до осмислення правових цінностей мають суттєве значення для формування теоретичних засад адміністративно-правової аксіології з огляду на акцентування еволюційного характеру розвитку ціннісних уявлень у праві. Аналіз становлення та трансформації правових ідей, що його запропонував цей автор, дозволяє розглядати цінності адміністративного права не як статичний набір нормативних орієнтирів, а як динамічну систему, що формується під впливом соціальних, політичних і правових чинників. Такий підхід створює методологічні передумови для дослідження змінюваності й контекстуальності цінностей адміністративного права, не зводячи їх виключно до позитивістського тлумачення норм.

Доробок В. Д. Барвіненка у сфері дослідження принципів публічної влади як носіїв правових цінностей важливий для розвитку адміністративно-правової аксіології, оскільки дозволяє поєднати ціннісний вимір права з інституційною природою публічного управління. Розуміння принципів діяльності органів публічної

влади, що його автор обґрунтував, як концентрованого вираження правових цінностей створює теоретичну основу для аналізу адміністративного права не лише як сукупності регулятивних норм, але і як механізму реалізації суспільно значущих ціннісних орієнтацій. Це дає змогу використовувати напрацювання В. Д. Барвіненка для конкретизації ціннісного змісту адміністративно-правових принципів та посилення їхньої ролі в правозастосовній практиці.

Доведено, що вагомий внесок у формування ціннісного виміру сучасного адміністративного права здійснено в працях А. А. Пухтецької, в яких європейські принципи адміністративного права розглядаються як засадничі демократичні цінності, що визначають спрямованість розвитку національної адміністративно-правової системи. Розуміння принципу верховенства права, що його запропонувала авторка, як ціннісного фундаменту адміністративного права, а також його взаємозв'язку з принципами належного врядування та належної адміністрації дозволяє осмислювати адміністративне право не лише як регулятивний інструмент публічної влади, але і як систему ціннісних орієнтирів, зорієнтованих на забезпечення прав і свобод людини. Водночас критичні висновки щодо недостатнього рівня імплементації європейських принципів адміністративного права в українській правотворчій та правозастосовній практиці актуалізують подальші дослідження адміністративно-правової аксіології як необхідної передумови ефективної адміністративної реформи та євроінтеграційних процесів.

Узагальнено, що розвиток демократичних процесів в Україні обумовлює потребу у формуванні ефективного і справедливого публічного управління, яке відповідало би сучасним демократичним стандартам і було зорієнтоване на забезпечення практичної реалізації такої цінності, як людиноцентризм. Наукове забезпечення цих процесів можливе за умови поєднання зусиль представників науки адміністративного права та теорії держави і права, зокрема у сфері адміністративно-правової аксіології.

Аргументовано, що теоретики права зосереджуються на визначенні й обґрунтуванні системи правових цінностей, які мають бути інтегровані в адміністративне право з метою підтримки демократичних засад та гарантування прав і свобод людини. Водночас представники науки адміністративного права здійснюють інтерпретацію змісту цих цінностей з урахуванням специфіки предмета адміністративно-правового регулювання та покладають їх в основу галузевих доктринальних і прикладних розробок.

Для подальших наукових досліджень у цьому напрямі визначено як перспективи, що окремої уваги потребують сучасні виклики, зокрема цифровізація публічного управління, екологічні загрози та поглиблення соціальної нерівності, які зумовлюють необхідність пошуку нових підходів до правового регулювання. У цьому контексті напрацювання теорії права щодо оновлення методологічних та аксіологічних засад можуть бути використані в адміністративному праві для формування адекватних правових механізмів реагування на зазначені виклики.

Розділ 2. «Актуальні цінності адміністративного права України в умовах трансформації публічного управління» охоплює три підрозділи.

У результаті проведеного дослідження виявлено тріаду провідних цінностей сучасного адміністративного права України – людиноцентризм, справедливість і свободу. Аргументовано, що саме ці цінності мають системоутворюючий характер,

оскільки визначають спрямованість діяльності публічного управління (адміністрування), межі реалізації владних повноважень органів публічної влади та критерії оцінки легітимності управлінських рішень. Їх виокремлення обґрунтовується тим, що вони інтегрують конституційні засади прав і свобод людини і громадянина, принципи публічного управління (адміністрування) та практику адміністративного судочинства.

Отже, людиноцентризм, справедливість і свобода утворюють взаємопов'язану аксіологічну тріаду сучасного адміністративного права України, яка визначає його гуманістичну спрямованість і змістовну трансформацію в умовах демократичної правової держави. Людиноцентризм визначає стратегічну орієнтацію публічної влади на пріоритет прав і гідності особи; справедливість виступає критерієм оцінки законності й легітимності управлінських рішень; свобода окреслює межі допустимого втручання держави у сферу індивідуальної автономії. У своїй єдності ці цінності формують нормативно-ціннісний каркас адміністративного права, забезпечуючи його переорієнтацію з владно-розпорядчої моделі на сервісно-правозахисну модель публічного управління (адміністрування).

Запропоновано характеризувати кожну з цінностей адміністративного права з урахуванням особливостей їх реалізації на національному та місцевому рівнях публічного управління (адміністрування), оскільки вони набувають різного змістового наповнення залежно від рівня їх праксеологічного втілення. Встановлено, що на національному рівні відбувається концептуальне і нормативне оформлення цінностей адміністративного права, тоді як місцевий рівень виступає простором їх безпосередньої реалізації, що дозволяє оцінити реальну ефективність відповідних правових положень.

Уперше в межах адміністративно-правової аксіології цінності обґрунтовано як динамічні феномени багаторівневої природи, що трансформуються залежно від управлінського контексту. Такий підхід забезпечує перехід від декларативного розуміння цінностей до аналізу механізмів їх практичного втілення в умовах децентралізації та трансформації публічної влади.

У підрозділі 2.1. *«Людиноцентризм як цінність адміністративного права»* обґрунтовано, що людиноцентризм є елементом тріади провідних цінностей сучасного адміністративного права України. Це зумовлено тим, що саме через людиноцентризм визначається зміст і спрямованість діяльності органів публічної влади, а права і свободи людини виступають критерієм оцінки законності й легітимності управлінських рішень. Людиноцентризм інтегрує конституційне положення про людину як найвищу соціальну цінність у галузеву модель адміністративно-правового регулювання, трансформуючи адміністративне право з інструменту державного управління в механізм забезпечення та захисту прав і свобод людини і громадянина. У сфері адміністративного права ця цінність виявляється завдяки переорієнтації публічного управління (адміністрування) від традиційної державоцентричної моделі до моделі сервісної держави (такий підхід передбачає, що держава розглядається як інституція, покликана забезпечувати потреби людини та створювати умови для реалізації її прав і свобод).

Доведено, що людиноцентризм у адміністративному праві України набуває не декларативного, а чітко вираженого інституційного та процедурного характеру

завдяки системі спеціалізованих процедурних і контрольних механізмів, закріплених насамперед у Законі України «Про адміністративну процедуру». До основних з них належать: право особи бути заслуханою перед прийняттям індивідуального адміністративного акта, обов'язок органу публічної влади належним чином мотивувати своє рішення, право на доступ до матеріалів справи з дотриманням балансу між прозорістю та захистом конфіденційної інформації, а також гарантії ефективного адміністративного та судового оскарження.

Аргументовано, що ці механізми, що безпосередньо відтворюють стандарти доброго врядування (*good governance*), закріплені у статті 41 Хартії основних прав ЄС та Європейському кодексі належної адміністративної поведінки, перетворюють людиноцентризм із загальної конституційної ідеї (стаття 3 Конституції України) на конкретний операційний критерій легітимності, якості та підзвітності органів публічної влади. Саме завдяки їм забезпечується практичний захист прав і свобод людини у відносинах з органами публічної влади, нівелюється інформаційна та процедурна асиметрія між державою й особою, формується довіра суспільства до державних інституцій та реалізується сервісна, а не владоцентрична модель взаємодії органів публічної влади з особою. Як висновок, людиноцентризм стає не лише аксіологічним орієнтиром, а й вимірюваним параметром ефективності та демократичності адміністративно-правового регулювання в Україні.

Сформульовано, що на державному рівні людиноцентризм як цінність інституціоналізується завдяки: а) визначенню змісту та спрямованості діяльності органів публічної влади правами і свободами людини і громадянина; б) обмеженню дискреції органів публічної влади принципами пропорційності, справедливості та правової визначеності; в) орієнтації адміністративних процедур і судового контролю на захист гідності особи.

Запропоновано вважати, що на місцевому рівні людиноцентризм набуває прикладного характеру та знаходить свій найбільш повний вияв у: а) наближенні управлінських рішень до реальних потреб мешканців територіальних громад; б) пріоритизації ознак доступності, якості та зручності при наданні адміністративних і соціальних послуг; в) поєднанні захисту індивідуальних прав з розвитком колективних цінностей громади; г) розширенні участі жителів у прийнятті рішень як прояву людиноцентричного врядування.

Доведено, що поєднання людиноцентризму як однієї з провідних цінностей адміністративного права з принципом субсидіарності забезпечує баланс між інтересами особи, територіальної громади та держави, сприяючи оптимальному розподілу владних повноважень і підвищенню ефективності публічного управління (адміністрування).

У підрозділі 2.2. «Справедливість у системі цінностей адміністративного права» аргументовано, що справедливість у сучасному адміністративному праві України є однією з провідних галузевих цінностей, яка не зводиться ні до моральної категорії, ані до виключно конституційного принципу, а набуває специфічного змісту через адміністративні процедури, судовий контроль та механізми публічного управління (адміністрування). Це зумовлено тим, що саме справедливість виступає критерієм оцінки змісту адміністративно-правових норм (положень), а також і меж здійснення дискреційних повноважень та результатів правозастосовної діяльності

органів публічної влади. Вона забезпечує баланс між публічними і приватними інтересами, визначає легітимність управлінських рішень і формує довіру до органів державної влади та місцевого самоврядування, що надає їй системоутворюючого значення у структурі цінностей сучасного адміністративного права України.

Встановлено, що справедливість у системі адміністративно-правової аксіології виконує роль універсального морально-правового та легітимізуючого критерію, який забезпечує оцінку законності, обґрунтованості, пропорційності та недискримінаційності рішень органів публічної влади. Вона визначає межі допустимого втручання держави у сферу приватної автономії особи, гарантує баланс між публічним інтересом і правами людини, а також слугує важливим інструментом запобігання свавільному, непропорційному чи політично мотивованому управлінню (адмініструванню).

Продемонстровано, що практична реалізація цінності справедливості в адміністративному праві України відбувається завдяки системі операційних механізмів, які наділяють адміністративні процедури не лише формальною, а й сутнісною легітимністю (вимога належної обґрунтованості та мотивування адміністративних рішень, принцип пропорційності втручання держави, заборона дискримінації, обов'язок органу публічної влади враховувати всі істотні індивідуальні обставини справи, а також забезпечення права особи на ефективне оскарження та судовий контроль). Саме ці механізми, закріплені в Законі України «Про адміністративну процедуру» та узгоджені з практикою Європейського суду з прав людини і стандартами доброго врядування, перетворюють справедливість з абстрактної конституційної цінності (статті 8, 24 Конституції України) на конкретний, вимірюваний і функціональний стандарт оцінки якості публічного управління (адміністрування). Вони дозволяють чітко відрізнити правомірне, обґрунтоване владне рішення від свавілля, суб'єктивізму чи непропорційного втручання, забезпечуючи реальну підзвітність органів публічної влади перед особою.

Отож, справедливість набуває статусу не декларативного ідеалу, а системоутворюючого критерію легітимності адміністративного права: вона визначає межі дискреції, гарантує баланс інтересів, нівелює владну асиметрію та слугує основою для формування довіри суспільства до державних інституцій.

Сформульовано, що реалізація справедливості як однієї з тріади провідних цінностей має подвійний характер на: а) національному рівні – завдяки адміністративному судочинству як механізму контролю за дискрецією органів публічної влади та відновленням порушених прав і свобод людини і громадянина; б) місцевому рівні – завдяки забезпеченню соціальної справедливості в наданні публічних послуг, розподілі ресурсів і реалізації соціальної політики на рівні територіальної громади (громад). Загалом, дотримання принципу справедливості є важливою умовою легітимності публічного управління (адміністрування) та формування довіри до органів державної влади й місцевого самоврядування.

У підрозділі 2.3. «Свобода як цінність адміністративного права» встановлено, що свобода є однією з тріади провідних цінностей сучасного адміністративного права України, яка визначає межі допустимого втручання органів публічної влади у сферу прав і свобод людини і громадянина, яка набуває галузевого змісту завдяки системі адміністративно-правових гарантій, процедур та механізмів контролю. Це зумовлено

тим, що свобода виступає основою для визначення обсягу повноважень органів публічної влади та критеріїв їх здійснення, забезпечуючи пріоритет автономії особи у відносинах з державою. Вона формує межі реалізації дискреційних повноважень, обумовлює необхідність дотримання принципів пропорційності й правової визначеності та забезпечує баланс між публічними інтересами й індивідуальною свободою.

Зміст свободи в адміністративному праві розкривається завдяки комплексу спеціалізованих правових гарантій, спрямованих на суттєве обмеження адміністративної дискреції, забезпечення принципу пропорційності будь-якого втручання, дотримання мінімальності обмежень (принцип необхідності й субсидіарності), а також на недопущення свавільного, непередбачуваного чи політично мотивованого використання владних повноважень. Ці гарантії включають: вимогу правової визначеності та передбачуваності адміністративних рішень, обов'язок обґрунтованого та мотивованого обмеження прав, заборону надмірної дискреції без чітких законодавчих меж, ефективний судовий і адміністративний контроль за діями органів публічної влади, а також застосування тесту пропорційності в його чотирьох елементах (придатність, необхідність, пропорційність у вузькому значенні та балансування інтересів), що прямо узгоджується з практикою Європейського суду з прав людини та Суду ЄС.

Сформульовано, що в сучасних умовах воєнного стану, реформи децентралізації та цифрової трансформації публічного управління (адміністрування) свобода набуває особливої актуальності як захисний механізм від надмірного розширення дискреційних повноважень, від алгоритмічного свавілля та від тимчасових обмежень, що виходять за межі необхідності та пропорційності. Як висновок, свобода перестає бути лише декларативною конституційною цінністю (статті 32, 34, 21 Конституції України), а перетворюється на операційний, вимірюваний критерій легітимності адміністративних рішень, що забезпечує збереження автономії особи, запобігає перетворенню влади на свавільну силу та слугує основою для формування довіри до органів публічної влади в умовах кризових і трансформаційних викликів.

У цьому контексті свобода виконує функцію аксіологічного обмежувача публічної влади, визначаючи допустимі межі адміністративного регулювання та втручання держави у сферу приватної автономії особи.

Аргументовано, що на державному рівні свобода як цінність інституціоналізується завдяки: а) нормативному закріпленню гарантій прав і свобод людини і громадянина; б) встановленню чітких процедурних вимог до діяльності органів публічної влади; в) судовому контролю за дотриманням меж владного розсуду та недопущенням надмірного втручання держави.

Проілюстровано, що на місцевому рівні свобода набуває прикладного характеру та знаходить свій найбільш повний вияв у інституційному забезпеченні можливостей для самореалізації особи в межах територіальної громади, що виявляється завдяки: а) створенню умов для участі жителів у вирішенні питань місцевого значення; б) забезпеченню свободи вибору адміністративних і соціальних послуг; в) підтримці місцевих ініціатив та розвитку громадянської активності.

Запропонований у розділі підхід формує методологічні передумови для глибшого осмислення ролі адміністративного права в умовах децентралізації,

воєнного стану та трансформації публічної влади, а також створює підґрунтя для оцінки ефективності реалізації його ціннісних засад на різних рівнях публічного управління.

Розділ 3. «Функціональний вимір адміністративно-правових цінностей» складається з трьох підрозділів.

У підрозділі 3.1. *«Співвідношення цінностей і функцій адміністративного права»* узагальнено, що в Україні адміністративно-правові цінності не мають суто декларативного характеру, а знаходять своє практичне втілення у функціях адміністративного права. Саме завдяки реалізації регулятивної та охоронної функцій відбувається трансформація ціннісних орієнтирів у реальні управлінські рішення, адміністративні процедури та механізми захисту прав і свобод людини і громадянина. У цьому контексті принципово важливо взяти до уваги, що функції адміністративного права не нейтральні за своєю природою, а зумовлюються його ціннісною основою. Саме тому співвідношення цінностей і функцій адміністративного права доцільно розглядати не як формально-теоретичну проблему, а як методологічне питання, вирішення якого є кроком до розуміння трансформації цієї галузі в умовах демократичної правової держави.

Доведено, що співвідношення цінностей і функцій адміністративного права має системний характер і не зводиться до механічного поєднання цих категорій. Обґрунтовано, що цінності визначають стратегічні орієнтири розвитку галузі, принципи (які не є цінностями самі по собі) надають їм нормативної форми, а функції слугують механізмом їх практичної реалізації.

Запропоновано підхід до розуміння функцій адміністративного права як інституціоналізованих форм реалізації ціннісної системи галузі. Доведено, що регулятивна й охоронна функції не автономні, а перебувають у ціннісній взаємозалежності, реалізуючи тріаду провідних адміністративно-правових цінностей – людиноцентризм, справедливість і свободу.

Сформульовано висновок про те, що трансформація адміністративного права України в умовах демократичної правової держави зумовлює переосмислення функцій не як стабільних напрямів впливу, а як динамічних форм втілення ціннісної ієрархії суспільства.

Здійснений аналіз надав підстави сформулювати наступні узагальнюючі положення.

По-перше, цінності визначають спрямованість принципів адміністративного права. Цінності формують його ідейну основу, тоді як принципи забезпечують їх нормативну конкретизацію та практичну реалізацію.

По-друге, саме завдяки системі принципів цінності трансформуються в цілі адміністративно-правового регулювання, а вже за посередництва цілей – у відповідні функції галузі. Як висновок, функції адміністративного права виступають інструментальним механізмом реалізації його ціннісної основи.

По-третє, ієрархія правових цінностей безпосередньо впливає на зміст і пріоритетність функцій адміністративного права. У демократичній правовій державі домінування тріади цінностей, яка складається з цінностей людиноцентризму, справедливості та свободи, зумовлює переорієнтацію функціонального навантаження галузі з карально-обмежувальної моделі на регулятивно-сервісну та охоронну модель,

спрямовану на забезпечення прав і свобод людини і громадянина.

Отже, співвідношення цінностей і функцій адміністративного права слід розглядати як динамічну систему взаємозалежностей, у межах якої цінності визначають стратегічні орієнтири розвитку галузі, принципи – їх нормативну форму, а функції – реальний механізм практичного втілення у сфері публічного управління (адміністрування).

У підрозділі 3.2. *«Регулятивна функція адміністративного права України як форма реалізації галузевих цінностей»* встановлено, що регулятивна функція адміністративного права є основною формою практичної реалізації галузевих цінностей у сфері публічного управління (адміністрування). Доведено, що адміністративна процедура виступає нормативною моделлю матеріалізації людиноцентризму, справедливості та свободи завдяки системі процедурних принципів.

Обґрунтовано, що принципи адміністративної процедури слід розглядати як нормативну концентрацію адміністративно-правових цінностей, а саму процедуру – як ціннісно орієнтований механізм прийняття адміністративних рішень; запропоновано розглядати регулятивну функцію адміністративного права як гарантійний інструмент запобігання порушенням ціннісного балансу в публічно-владних відносинах.

Обґрунтовано, що сучасна модель адміністративної процедури формує сервісно-орієнтований характер публічної влади, у межах якого свобода особи реалізується за посередництва процедурних гарантій, справедливість – завдяки пропорційності й обґрунтованості рішень, а людиноцентризм – за допомогою забезпечення участі й ефективного правового захисту.

Сформульовано, що регулятивна функція адміністративного права в аксіологічному вимірі – це системоутворюючий напрям впливу, спрямований на впорядкування публічно-владних відносин завдяки встановленню процедурних і матеріальних правил, що забезпечують реалізацію та узгодження тріади провідних адміністративно-правових цінностей – людиноцентризму, справедливості та свободи.

У підрозділі 3.3. *«Охоронна функція адміністративного права України: роль у гарантуванні реалізації галузевих цінностей»* запропоновано вважати, що охоронна функція адміністративного права – це гарантований правом напрям впливу на публічно-владні відносини, спрямований на запобігання порушенням адміністративно-правових цінностей, припинення протиправних діянь та відновлення порушеного балансу між публічним інтересом і правами особи завдяки застосуванню передбачених законом засобів примусу і захисту.

Обґрунтовано, що сучасний етап розвитку інституту адміністративної відповідальності характеризується утвердженням принципу людиноцентризму. Доведено, що навіть у межах примусового впливу держава зобов'язана забезпечувати повагу до прав і гідності особи за допомогою системи процесуальних гарантій, індивідуалізації стягнення та недопустимості принизливого втручання. Констатовано трансформацію адміністративної відповідальності з карального інструменту в збалансований механізм правового реагування, що гармонізує публічний інтерес з автономією особи.

Визначено роль справедливості як провідної галузевої цінності та внутрішнього

критерію легітимності адміністративної відповідальності. Встановлено, що морально-правову основу цього інституту формують співмірність санкцій, відсутність вибірковості та обґрунтованість правозастосовних рішень. Доведено: ігнорування аксіології справедливості перетворює адміністративний примус на інструмент формального тиску, що призводить до деградації довіри суспільства до органів публічної влади.

Аргументовано, що цінність свободи виступає детермінантою допустимих меж адміністративного втручання. Встановлено, що вжиття примусових заходів виправдано виключно в разі їх необхідності для захисту прав третіх осіб та правопорядку. Обґрунтовано вимогу мінімальної достатності та пропорційності адміністративних санкцій, які мають бути спрямовані на відновлення порушеної правової рівноваги, а не на надмірне обмеження особистої свободи.

Сформовано цілісну аксіологічну основу інституту адміністративної відповідальності, що охоплює як провідну тріаду (людиноцентризм, справедливість, свобода), так і систему супутніх цінностей: рівність, правову визначеність, довіру і гідність. Розкрито їх функціональне призначення: рівність гарантує єдність правозастосування; визначеність забезпечує передбачуваність юридичних наслідків поведінки; довіра формується завдяки послідовності владних рішень, а гідність окреслює етичну межу допустимого державного впливу. Доведено, що синергія цих категорій забезпечує якісно новий рівень гуманізації та ефективності функціонування зазначеного інституту.

Розділ 4. «Європеїзація та конституціоналізація адміністративно-правових цінностей» включає в себе два підрозділи.

У підрозділі 4.1. *«Конституційні цінності як основа адміністративно-правової аксіології»* встановлено, що адміністративно-правова аксіологія формується в тісному взаємозв'язку з конституційною системою цінностей. Конституція України виступає не лише формальним джерелом адміністративного права, а і його аксіологічним фундаментом, оскільки визначає систему правових цінностей, які спрямовують діяльність органів публічної влади та встановлюють пріоритет прав і свобод людини і громадянина у сфері публічного управління (адміністрування). У цьому контексті адміністративне право виконує функцію інституційної та процедурної конкретизації конституційних цінностей, забезпечуючи їх практичну реалізацію в діяльності органів публічної влади. Саме завдяки механізмам адміністративного права відбувається трансформація конституційних цінностей у конкретні стандарти діяльності органів публічної влади, що надає адміністративному праву особливого значення в системі забезпечення прав і свобод людини і громадянина.

Аргументовано, що провідними аксіологічними орієнтирами адміністративного права виступає взаємопов'язана тріада провідних цінностей – людиноцентризм, свобода і справедливість, які мають конституційне походження, але набувають специфічного змісту у сфері публічного управління (адміністрування). Ці цінності формують аксіологічний каркас адміністративного права, визначають межі владних повноважень, критерії правомірності діяльності органів публічної влади та стандарти взаємодії держави з особою. У межах адміністративно-правової аксіології зазначена тріада виконує функцію системоутворюючого елемента, що визначає як зміст

адміністративно-правового регулювання, так і критерії оцінки легітимності діяльності органів публічної влади.

Виявлено, що людиноцентризм у конституційному праві виступає базовою цінністю, закріпленою у статті 3 Конституції України, відповідно до якої людина, її життя і здоров'я, честь і гідність визнаються найвищою соціальною цінністю. У сфері адміністративного права ця конституційна цінність трансформується у функціональний принцип діяльності органів публічної влади, відповідно до якого реалізація владних повноважень повинна бути спрямована на забезпечення та захист прав і свобод людини і громадянина. Саме завдяки адміністративним процедурам, стандартам обґрунтованості рішень органів публічної влади, механізмам адміністративного та судового оскарження забезпечується практична реалізація людиноцентризму. Отже, людиноцентризм в адміністративному праві набуває інституційного характеру та виступає критерієм оцінки ефективності й легітимності діяльності органів публічної влади.

Аргументовано, що свобода як конституційна цінність визначає межі державного втручання у сферу індивідуальної автономії та формує нормативні рамки взаємодії держави й особи. В адміністративному праві ця цінність набуває інституційного змісту за допомогою формування системи правових гарантій, спрямованих на обмеження адміністративної дискреції та запобігання свавільному втручання держави у сферу прав і свобод людини і громадянина.

Доведено, що справедливість виступає однією з фундаментальних засад права, що знаходить своє відображення як у положеннях Конституції України, так і у правових позиціях Конституційного Суду України. Її зміст розкривається завдяки вимогам рівності перед законом, правовій визначеності, пропорційності правових обмежень та недискримінаційності правозастосування. У галузі адміністративного права принцип справедливості забезпечує баланс між публічними інтересами і правами особи, виступає критерієм обґрунтованості адміністративних рішень і слугує важливим інструментом запобігання свавіллю публічної влади. З позицій адміністративно-правової аксіології справедливість виступає важливим критерієм оцінки змісту адміністративних процедур і правомірності управлінських рішень.

Аргументовано, що людиноцентризм, свобода і справедливість утворюють взаємопов'язану систему провідних цінностей, яка формує аксіологічну основу сучасного адміністративного права. Саме завдяки механізму публічного управління (адміністрування), адміністративним процедурам та інститутам контролю за діяльністю органів публічної влади відбувається практичне втілення цих конституційних цінностей у правовій системі України.

У підрозділі 4.2. *«Трансформація адміністративно-правових цінностей України в контексті європейської інтеграції (на матеріалах принципу верховенства права)»* констатовано, що проведений аналіз свідчить: трансформація адміністративно-правових цінностей в Україні відбувається під безпосереднім впливом процесів європейської інтеграції, які змінюють не лише систему джерел адміністративного права, але і його аксіологічні засади. Європеїзація в цьому контексті виступає не як формальна гармонізація законодавства, а як глибинний процес переосмислення взаємовідносин між державою та особою у сфері публічного управління (адміністрування). У межах адміністративно-правової аксіології цей процес означає

інтеграцію європейських правових цінностей у національну систему публічного управління (адміністрування). Така трансформація виявляється в поступовому переході від традиційної моделі «державного управління» до парадигми «доброго врядування», у межах якої діяльність органів публічної влади оцінюється передусім з позицій забезпечення прав і свобод людини і громадянина.

Встановлено, що принцип верховенства права в сучасному адміністративному праві України виступає інтегруючою категорією, яка поєднує конституційні засади організації публічної влади, адміністративне законодавство та європейські стандарти захисту прав людини. Його зміст формується завдяки взаємодії кількох нормативних рівнів – Конституції України, практики Конституційного Суду України, адміністративного законодавства, а також практики Європейського суду з прав людини.

Обґрунтовано, що в системі адміністративно-правової аксіології принцип верховенства права виконує функцію інтегруючої мета-цінності, яка визначає загальну спрямованість розвитку адміністративного права та поєднує його провідні цінності – людиноцентризм, справедливість і свободу. Зазначена ціннісна тріада визначає спрямованість діяльності органів публічної влади та виступає критерієм оцінки легітимності адміністративних рішень. Реалізація цієї аксіологічної моделі здійснюється завдяки інституційним механізмам адміністративного права, зокрема за допомогою стандартів належного врядування, адміністративних процедур та системи судового контролю за діяльністю органів публічної влади.

Особливе значення для формування сучасної адміністративно-правової аксіології має практика Європейського суду з прав людини, яка розкриває зміст принципу верховенства права завдяки конкретним вимогам до діяльності органів публічної влади. Відповідні вимоги включають забезпечення незалежності та безсторонності органів, заборону політизації правових процедур, дотримання принципу пропорційності та гарантування ефективного судового контролю за адміністративними рішеннями. Це дозволяє розглядати практику ЄСПЛ як один із вагомих механізмів формування людиноцентричної моделі адміністративного права. У цьому аспекті практика ЄСПЛ виступає важливим джерелом розвитку адміністративно-правової аксіології.

Проведено комплексний аналіз низки рішень Європейського суду з прав людини («Рисовський проти України», «Sunday Times v. the United Kingdom», «Handyside v. the United Kingdom», «Волков проти України», «Stretch v. the United Kingdom» та ін.), які формують сучасні європейські стандарти якості адміністративних актів, процедур прийняття управлінських рішень, меж дискреційних повноважень органів публічної влади та ефективності судового контролю. Показано, що ці прецеденти встановлюють чіткі критерії легітимності адміністративної дискреції, пропорційності втручання, мотивації рішень, юридичної визначеності та захисту легітимних очікувань особи, що має пряме значення для імплементації в українське адміністративне право принципів доброго врядування та захисту прав людини у сфері публічного управління (адміністрування). Імплементація зазначених стандартів сприяє гармонізації національної правової системи з *acquis communautaire* ЄС та практикою ЄСПЛ, посилюючи аксіологічний вимір адміністративного права та його здатність забезпечувати баланс між публічним інтересом і правами особи в умовах сучасних

викликів.

Дослідження Європейського кодексу належної адміністративної поведінки дозволяє стверджувати, що цей документ виступає важливим джерелом формування сучасних аксіологічних стандартів адміністративного права. Науковий аналіз Кодексу свідчить про те, що такі категорії, як «законність», «відсутність дискримінації» та «пропорційність», є не лише юридичними вимогами, а й етичними стандартами, що забезпечують реалізацію людиноцентризму в повсякденній діяльності публічної адміністрації. На відміну від жорстких процесуальних норм, Кодекс апелює до «добросовісності» (*good faith*) та «ввічливості», що перетворює адміністративну процедуру на простір взаємної поваги між державою та особою.

Важливим етапом інституційної конкретизації європейських адміністративно-правових цінностей стало прийняття Закону України «Про адміністративну процедуру», який заклав нормативні засади реалізації принципу верховенства права в діяльності органів публічної влади. Закріплення в цьому Законі принципів обґрунтованості, безсторонності, пропорційності та належного мотивування адміністративних рішень свідчить про поступову трансформацію адміністративного права України в напрямі впровадження стандартів «доброго врядування».

Доведено, що прийняття Закону України «Про адміністративну процедуру» стало важливим етапом інституційної трансформації адміністративного права України та практичної імплементації європейських аксіологічних стандартів доброго врядування. Закріплені в Законі механізми – право особи бути заслуханою перед прийняттям індивідуального акта, обов'язок органу публічної влади належним чином мотивувати рішення, право на доступ до матеріалів справи з дотриманням балансу інтересів, гарантії ефективного адміністративного та судового оскарження – безпосередньо втілюють аксіологічну тріаду «людиноцентризм, справедливість, свобода». Ці положення не лише нівелюють владну асиметрію між державою та особою, а й забезпечують реальну підзвітність, прозорість і сервісну орієнтованість органів публічної влади, що має принципове значення для гармонізації національної правової системи з *acquis communautaire* ЄС та підвищення легітимності адміністративного регулювання в умовах сучасних викликів.

Узагальнено, що результати дослідження свідчать про формування в національній правовій системі цілісної моделі адміністративно-правової аксіології, розвиток якої відбувається в напрямі формування цілісної системи цінностей, у центрі якої перебуває людина, її права і свободи. У цьому контексті принцип верховенства права виступає важливим механізмом узгодження діяльності держави з провідними цінностями – людиноцентризмом, справедливістю і свободою. На підставі висновків та пропозицій проведеного дослідження сформульовано аксіологічну модель адміністративного права, відповідно до якої принцип верховенства права виступає інтегруючою мета-цінністю, що об'єднує тріаду провідних цінностей адміністративного права – людиноцентризм, справедливість і свободу. Зазначена ціннісна тріада визначає зміст і спрямованість діяльності органів публічної влади, тоді як її практична реалізація забезпечується завдяки інституційним механізмам адміністративного права, зокрема адміністративним процедурам, стандартам належного врядування та системі судового контролю.

Підсумком проведеного дослідження є комплексне обґрунтування концепції

адміністративно-правової аксіології, що дозволяє заповнити наявний у доктрині дефіцит системного ціннісного аналізу управлінських відносин. Запропонована концепція формує теоретичне підґрунтя для подальшого розвитку науки адміністративного права, вдосконалення адміністративного законодавства та формування людиноцентричної моделі публічного управління (адміністрування) в Україні.

ВИСНОВКИ

У дисертації вирішено важливу наукову проблему сучасної науки адміністративного права, що полягає в розробленні цілісної концепції адміністративно-правової аксіології як самостійного напрямку галузевої науки. Концепція охоплює її понятійно-категоріальний апарат, предмет і методологічні засади, систему адміністративно-правових цінностей, їх ієрархію, закономірності взаємодії з принципами, функціями та інститутами адміністративного права, а також механізми реалізації у правотворчій і правозастосовній діяльності.

1. Розроблено цілісну концепцію адміністративно-правової аксіології, відповідно до якої адміністративне право розглядається не лише як система юридичних норм, а як ціннісно орієнтована галузь права, спрямована на забезпечення прав і свобод людини, досягнення балансу між публічним і приватним інтересами та реалізацію принципів демократичного публічного управління.

Запропонована концепція формує новий методологічний підхід до дослідження адміністративного права, у межах якого його зміст, функції та інститути аналізуються крізь призму адміністративно-правових цінностей. Це дало змогу обґрунтувати їх визначальну роль у формуванні змісту адміністративно-правового регулювання, оцінці діяльності органів публічної влади та розвитку сучасної доктрини адміністративного права.

2. Запропоновано триетапну хронологію розвитку вітчизняної адміністративно-правової аксіології (з 1991 року по теперішній час), що відображає рух доктрини від поодиноких згадок правових цінностей до виокремлення автономного наукового напрямку. Встановлено, що цей процес має спадкоємний характер і спирається на фундаментальну базу загальнотеоретичної та конституційної юриспруденції, адаптуючи їхні здобутки до специфіки публічно-управлінських відносин. Доведено, що генезис вітчизняної адміністративно-правової доктрини під впливом демократичних перетворень логічно зумовив виокремлення аксіології як самостійного наукового напрямку. Запропонована періодизація дала змогу систематизувати цей процес та наочно продемонструвати поетапну трансформацію галузі від суто формально-нормативістського інструменту державного управління до людиноцентричної ціннісно орієнтованої моделі.

3. Окреслено предмет адміністративно-правової аксіології, що охоплює систему галузевих цінностей як засадничих орієнтирів і межових обмежувачів для публічного управління (адміністрування). Доведено, що на відміну від класичного нормативізму, аксіологічний підхід забезпечує перехід від фрагментарного сприйняття окремих інститутів до розуміння адміністративного права як цілісної, ціннісно-орієнтованої системи правотворчості та правозастосування.

4. Обґрунтовано системоутворююче значення адміністративно-правових цінностей як основи структури галузі. Констатовано, що саме аксіологічна основа

забезпечує внутрішню узгодженість галузевих інститутів та адаптує вітчизняну систему публічного управління (адміністрування) до сучасних європейських стандартів у цій сфері.

5. Визначено та розкрито зміст функціонального набору адміністративно-правових цінностей (орієнтаційної, регулятивної, інтегративної та легітимаційної функцій). Доведено, що їхній синергетичний прояв не лише гарантує внутрішню системну єдність і ціннісне наповнення адміністративних процедур, а й забезпечує зовнішній ефект – легітимацію державної політики та зміцнення довіри суспільства до суб'єктів владних повноважень.

6. З'ясовано, що Основний Закон держави слугує першоджерелом та аксіологічною основою для адміністративного права. Констатовано, що галузеві інститути та процедури забезпечують практичну матеріалізацію конституційних цінностей, переводячи абстрактні декларації найвищого рівня у площину щоденної правозастосовної діяльності суб'єктів владних повноважень.

7. Визначено прикладну роль адміністративного права як інструменту матеріалізації конституційного ладу. Встановлено, що переведення конституційних принципів у площину практичного адміністрування відбувається завдяки синергії процедурних правил, управлінських рішень та контрольно-наглядових засобів, які блокують прояви свавілля органів публічної влади та гарантують реалізацію прав і свобод людини і громадянина.

8. Обґрунтовано методологічну доцільність двоаспектного розуміння адміністративно-правової аксіології. Доведено, що її розгляд у діалектичній єдності як практичної системи нормативно-закріплених цінностей та як пізнавального ракурсу правової доктрини дозволяє збалансувати формально-юридичні вимоги законодавства із загальнолюдськими етичними орієнтирами.

9. Розроблено та обґрунтовано ієрархічну структуру категоріального апарату адміністративно-правової аксіології, центральним елементом якої є категорія «цінність», а похідними – категорії «оцінка», «ціннісні орієнтації», «правові цінності», «цінності права». Запропонована система дозволяє забезпечити концептуальну впорядкованість понятійного апарату адміністративно-правової аксіології та уникнути змішування категорій правових принципів, норм і цінностей.

10. Запропоновано авторську трирівневу аксіологічну модель галузі, яка наочно відображає шлях сходження від засадничої мета-цінності верховенства права через фундаментальне ядро (людиноцентризм, справедливість, свободу) до прикладного інституційно-процедурного інструментарію її забезпечення. Доведено, що така трирівнева структура дає змогу покращити сприйняття правових цінностей, вибудувати їх чітку внутрішню субординацію та простежити механізм їх дескриптивного переходу у формально-визначені юридичні приписи.

11. Аргументовано імперативний статус верховенства права як мета-цінності, що консолідує тріаду цінностей «людиноцентризм – справедливість – свобода» і забезпечує остаточний перехід галузі від державоцентризму до сервісної моделі. Констатовано, що ця категорія є динамічним регулятивним орієнтиром, який адаптує механізми вітчизняного публічного управління (адміністрування) до європейських стандартів захисту прав людини та слугує захисним каркасом для збереження балансу

між публічним інтересом і приватною автономією особи у кризових умовах сьогодення.

12. Обґрунтовано доктринальний перехід від абстрактного розуміння людиноцентризму до його практичної матеріалізації у сфері публічного управління (адміністрування). Визначено, що завдяки вітчизняній реформі адміністративної процедури та адаптації європейських стандартів *good governance*, зміст цієї цінності трансформувався у систему процедурних гарантій приватних осіб. Це дозволило подолати традиційний інформаційно-правовий дисбаланс у відносинах «держава – особа» та перевести взаємодію влади із громадянським суспільством на засади взаємної поваги, підзвітності та сервісного обслуговування.

13. Концептуалізовано справедливість як сутнісний критерій легітимності публічного управління (адміністрування), що протидіє правовому суб'єктивізму та дискримінації. Встановлено, що інтеграція цієї цінності у процесуальне законодавство забезпечує перехід від формального дотримання «букви закону» до забезпечення сутнісної правомірності владних рішень. Це гарантує надійний захист прав приватних осіб у межах реалізації державою її дискреційних повноважень та виступає інструментом запобігання деструктивним проявам адміністративного свавілля.

14. Концептуалізовано свободу як правовий імператив недоторканності приватної сфери особи у її відносинах із суб'єктами владних повноважень. Встановлено, що переведення цієї цінності у практичну площину публічного управління (адміністрування) вимагає суворого підпорядкування будь-яких обмежувальних заходів критеріям правової передбачуваності та тесту пропорційності. Доведено, що такий підхід мінімізує ризики зловживання дискрецією та є основним запобіжником проти необґрунтованого звуження прав і свобод людини під час подолання сучасних безпекових та технологічних викликів.

15. Доведено доцільність застосування двовимірного (вертикально-горизонтального) аналізу аксіологічної структури галузі. Констатовано, що децентралізація публічної влади зміщує фокус реалізації людиноцентричних стандартів у площину місцевого самоврядування та безпосередньої взаємодії органів місцевого самоврядування із членами територіальних громад. Встановлено, що ефективність адміністративно-правового регулювання на місцевому рівні віднедавна вимірюється не обсягом їхніх повноважень, а рівнем реального залучення членів територіальних громад до управлінських процесів та відкритістю суб'єктів владних повноважень.

16. Визначено специфіку практичної реалізації адміністративно-правових цінностей під час дії правового режиму воєнного стану. Сформульовано концепцію тимчасової ієрархічної реструктуризації галузевої аксіології, за якої об'єктивне висунення на передній план інтересів національної безпеки не повинно руйнувати людиноцентричний підхід. Констатовано, що збереження сутнісного ядра свободи і справедливості у кризовий період прямо залежить від безперебійного функціонування інститутів правосуддя та суворого дотримання суб'єктами владних повноважень критеріїв доцільності й пропорційності будь-яких суспільних обмежень.

17. Доведено, що європейська правова традиція та випрацьовані органами Ради Європи стандарти публічного управління (адміністрування) слугують нормативно-

ціннісним орієнтиром для реформування українського адміністративного права. Встановлено, що інтеграція практики ЄСПЛ та стандартів *good governance* в національне правозастосування дозволила подолати радянську спадщину адміністративного патерналізму. Констатовано, що перетворення стандартів щодо прозорості, вмотивованості рішень та права особи бути заслуханою на повсякденні положення вітчизняного законодавства щодо адміністративних процедур є важливим показником адаптації української системи публічного управління (адміністрування) до європейських стандартів захисту прав людини.

18. Констатовано, що Закон України «Про адміністративну процедуру» виступає нормативним ядром практичної матеріалізації європейських правових цінностей. Встановлено, що цей законодавчий акт забезпечує реальну легітимізацію та гармонізацію вітчизняного регулювання із правовими стандартами Європейського Союзу. Доведено, що системне втілення його приписів трансформує діяльність органів публічної влади на засадах прозорості та підзвітності, перетворюючи європейську сервісну парадигму на повсякденну юридичну реальність українського суспільства.

19. Обґрунтовано методологічну доцільність інтеграції аксіологічного та функціонального підходів у дослідженні галузі адміністративного права України. Встановлено, що функції адміністративного права (регулятивна, охоронна, захисна) перебувають у повній субординації від його ціннісного ядра, забезпечуючи матеріалізацію останнього. Констатовано, що без чіткого аксіологічного наповнення функції права втрачають свій гуманістичний орієнтир, перетворюючись на суто технічний інструмент державного примусу чи публічного управління (адміністрування).

20. Комплексно обґрунтовано авторську концепцію адміністративно-правової аксіології, яка завершує теоретико-прикладне дослідження, демонструючи прямий перехід від фундаментальних філософсько-правових ідей до прикладних інструментів захисту прав людини. Доведено, що ця концепція не є суто абстрактною моделлю, а об'єктивується у трьох взаємопов'язаних вимірах: доктринальному (як методологічна матриця депатерналізації юридичної науки), нормативно-інституційному (як ціннісна основа Закону України «Про адміністративну процедуру», законодавства про децентралізацію та воєнний стан) та практично-регулятивному (через імплементацію тесту пропорційності та стандартів доброго врядування у правозастосовну діяльність органів публічної влади, практику Верховного Суду та Конституційного Суду України). Резюмовано, що практична реалізація цієї концепції у вітчизняному законодавстві та судочинстві є важливою умовою успішного виконання Україною євроінтеграційних зобов'язань і збереження людиноцентричної ідентичності національного права.

СПИСОК ОПУБЛІКОВАНИХ ПРАЦЬ ЗА ТЕМОЮ ДИСЕРТАЦІЇ

Наукові праці, у яких опубліковано основні наукові результати дисертації

Статті у наукових періодичних виданнях інших держав, проіндексованих у базах даних Web of Science Core Collection, Scopus

1. Arkusha L., Torbas O., Zavtur V., Mandrychenko Zh., Diachkova M., Pryshedko O. Media Report as a Ground for Initiating Criminal Proceedings: European

Experience and Ukrainian Realities. *Revista De Gestão Social E Ambiental*. 2023. № 17(3), e03359. DOI: <https://doi.org/10.24857/rgsa.v17n3-015>

2. Bilovodska O., Kholostenko A., Mandrychenko Zh., Volokitenko O. Innovation Management of Enterprises: Legal Provision and Analytical Tools for Evaluating Business Strategies. *Journal of Optimization in Industrial Engineering*. Special issue. 2021. P. 71-78. DOI: 10.22094/JOIE.2020.677820

3. Yaremko G., Ivanova N., Mandrychenko Zh., Gorpyniuk O. Criminal and legal protection of national security: Problems of systematization of crimes. *Amazonia Investiga*. 2021. № 10 (47). P. 207-215. DOI: <https://doi.org/10.34069/AI/2021.47.11.21>

4. Khyzhniak Y., Mandrychenko Zh., Pidgorodynska A., Khylichenko A., Marieiev V. Problems of criminalization of violations of patients' rights: international experience and current situation in Ukraine. *Amazonia Investiga*. 2019. № 8(22). P. 728-734. URL: <https://www.amazoniainvestiga.info/index.php/amazonia/article/view/827/774>

Статті у наукових виданнях, включених до Переліку наукових фахових видань України

1. Мандриченко Ж. В. Співвідношення цінностей і функцій адміністративного права. *Journal of Eastern European Law / Журнал східноєвропейського права*. 2025. № 140. С. 285-290. DOI: <http://doi.org/10.71404/2409-6415.140.34>

2. Мандриченко Ж. В. Свобода як цінність в українському адміністративно-правовому дискурсі. *Law. State. Technology*. 2025. № 1. С. 40-45. DOI: <https://doi.org/10.32782/LST/2025-1-7>

3. Мандриченко Ж. В. Охоронна функція адміністративного права України: роль у гарантуванні реалізації галузевих цінностей. *Journal of Eastern European Law / Журнал східноєвропейського права*. 2025. № 139. С. 162-167. DOI: <http://doi.org/10.71404/2409-6415.139.21>

4. Мандриченко Ж. В. Дослідження цінностей адміністративного права України в умовах режиму воєнного стану. *Актуальні проблеми вітчизняної юриспруденції*. 2024. № 6. С. 125-129. DOI: <https://doi.org/10.32782/2408-9257-2024-6-19>

5. Мандриченко Ж. В. Децентралізація як адміністративно-правова цінність: загальнодержавний та місцевий виміри. *Juris Europensis Scientia*. 2024. № 5. С. 32-35. DOI: <https://doi.org/10.32782/chern.v5.2024.7>

6. Мандриченко Ж. В. Децентралізація в системі адміністративного права України: між принципом та цінністю. *Law. State. Technology*. 2024. № 4. С. 49-54. DOI: <https://doi.org/10.32782/LST/2024-4-9>

7. Мандриченко Ж. В. Визначення основних категорій адміністративно-правової аксіології: людиноцентризм та справедливість. *Juris Europensis Scientia*. 2024. № 6. С. 73-76. DOI: <https://doi.org/10.32782/chern.v6.2024.14>

8. Мандриченко Ж. В. Аксіологічні аспекти адміністративного права України: потреба у системному розгляді. *Юридичний вісник*. 2024. № 2. С. 5-11. DOI: <https://doi.org/10.32782/yuv.v2.2024.1>

9. Мандриченко Ж. В. Адміністративно-правова аксіологія та конституційна аксіологія: до питання порівняності. *Juris Europensis Scientia*. 2024. № 1. С. 107-111. DOI: <https://doi.org/10.32782/chern.v1.2024.19>

10. Мандриченко Ж. В. Адміністративна аксіологія: щодо питання періодизації становлення. *Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету*. Серія: Юриспруденція. 2024. № 69. С. 58-61. DOI: <https://doi.org/10.32782/2307-1745.2024.69.12>
11. Мандриченко Ж. В. Роль теоретиків права у формуванні адміністративної аксіології. *Juris Europensis Scientia*. 2024. № 2. С. 56-59. DOI: <https://doi.org/10.32782/chern.v2.2024.11>
12. Мандриченко Ж. В. Визначення основних понять адміністративно-правової аксіології: загальні категорії. *Вчені записки ТНУ імені В. І. Вернадського*. Серія: Юридичні науки. 2024. № 3. С. 108-112. DOI: <https://doi.org/10.32782/TNU-2707-0581/2024.3/17>
13. Мандриченко Ж. В. Внесок фахівців з теорії права у розвиток адміністративної аксіології: підходи до визначення ієрархії цінностей. *Правові новели*. 2024. № 23. С. 125-131. DOI: <https://doi.org/10.32782/ln.2024.23.17>
14. Мандриченко Ж. В. Ціннісне значення галузі адміністративного права у системи права України. *Law. State. Technology*. 2024. № 2. С. 20-25. DOI: <https://doi.org/10.32782/LST/2024-2-4>
15. Мандриченко Ж. В. Цінності та функції адміністративного права: теоретичні підходи до визначення взаємозв'язку. *Правова позиція*. 2024. № 2 (43). С. 25-28. DOI: <https://doi.org/10.32782/2521-6473.2024-2.5>
16. Мандриченко Ж. В., Пожар В. Г. Щодо окремих критеріїв підвищення ефективності розслідування корупційних злочинів. *Юридичний науковий електронний журнал*. 2022. № 4. С. 406-409. DOI: <https://doi.org/10.32782/2524-0374/2022-4/98>
17. Мандриченко Ж. В., Д'ячкова М. О., Сидорчук В. В. До питання похідності злочинності в контексті «бурштинової» злочинності. *Науковий вісник публічного та приватного права*. 2022. Вип. 6. С. 203-208. DOI: <https://doi.org/10.32844/2618-1258.2022.6.35>
18. Мандриченко Ж. В., Марчук О. І., Сидорчук В. В. Дискреційні обставини, які враховуються слідчим суддею під час визначення розміру застави. *Актуальні проблеми вітчизняної юриспруденції*. 2022. № 2. С. 94-100. DOI: <https://doi.org/10.32782/392284>
19. Мандриченко Ж. В., Цитряк В. Я., Сидорчук В. В. До питання про легалізацію зброї в Україні. *Юридичний науковий електронний журнал*. 2022. № 8. С. 431-434. DOI: <https://doi.org/10.32782/2524-0374/2022-8/98>
20. Мандриченко Ж. В., Холостенко А. В. Причини та наслідки проведення одних слідчих (розшукових) дій під виглядом інших. *Юридичний науковий електронний журнал*. 2022. № 1. С. 367-370. DOI: <https://doi.org/10.32782/2524-0374/2022-1/93>
21. Мандриченко Ж. В. Відповідальність за перешкоджання здійсненню виборчого права. *Право і суспільство*. 2020. № 5. С. 165-170. DOI: <https://doi.org/10.32842/2078-3736/2020.5.24>

Наукові праці, які засвідчують апробацію матеріалів дисертації:

1. Мандриченко Ж. В. Цінності українського адміністративного права: людиноцентризм. *Сучасний стан та тенденції розвитку науки та освіти*: матеріали

II Міжнар. наук.-практ. конф. / Міжнародний гуманітарний дослідницький центр (м. Дніпро, 10 лютого 2025 р.). *Research Europe*, 2025. С. 227-230. URL: <https://researcheurope.org/wp-content/uploads/2025/02/re-10.02.25.pdf>

2. Мандриченко Ж. В. Цінності українського адміністративного права: свобода. *Проблеми та перспективи розвитку науки, освіти та технологій в XXI столітті*: матеріали міжнар. наук.-практ. конф. (м. Ізмаїл, 4 лютого 2025 р.): у 2 ч. Ізмаїл: ЦФЕНД, 2025. Ч. 1. С. 29-30. URL: <https://www.economics.in.ua/2025/02/04-1.html>

3. Мандриченко Ж. В. Цінності українського адміністративного права: справедливість. *Current state and priorities modernization of science, education and society*: International scientific-practical conference (Tampere, Finland, February 8, 2025). Tampere, Finland: Scholarly Publisher ICSSH, 2025. P. 29-30. URL: <https://www.economics.in.ua/2025/02/08.html>

4. Мандриченко Ж. В. Зв'язок між цінностями права та функціями права: постановка питання для галузі адміністративного права України. *Modern Directions and Movements in Science*: Proceedings of the 4th International Scientific and Practical Conference (м. Люксембург, 16-18 червня 2024 р.). 2024. № 204. С. 175-178. URL: <https://archive.interconf.center/index.php/conference-proceeding/article/view/6481>

5. Мандриченко Ж. В. Адміністративно-правова аксіологія: постановка питання. *Правові засади організації та здійснення публічної влади*: матеріали VII Міжнар. наук.-практ. конф., присв. світлій пам'яті д-ра юрид. наук, проф., академіка-засновника НАПрНУ, першого Голови Конституційного Суду України Леоніда Петровича Юзькова (м. Хмельницький, 17 травня 2024 р.). Хмельницький: Хмельницьк. ун-т упр. та права ім. Леоніда Юзькова, 2024. С. 154-156.

6. Мандриченко Ж. Конституційні цінності: адміністративно-правовий вимір. *Цінність Конституції України в сучасних умовах*: матеріали міжнар. наук. конф. з нагоди Дня Конституції України (м. Київ, 20 червня 2024 р.): електрон. зб. Київ: Київ. нац. ун-т ім. Тараса Шевченка, 2024. С. 58-60. URL: https://drive.google.com/file/d/1xeNczX_SUDNIptXSKiK8-fb_OQNNudZA/view

7. Мандриченко Ж. В. Щодо деяких питань похідних кримінальних правопорушень і похідної злочинності на прикладі незаконного видобутку бурштину. *Європейські орієнтири розвитку України в умовах війни та глобальних викликів XXI століття: синергія наукових, освітніх та технологічних рішень*: матеріали міжнар. наук.-практ. конф. (м. Одеса, 19 травня 2023 р.). Одеса, 2023. С. 400-402. URL: <https://dspace.onua.edu.ua/items/6a03fc11-9a55-44e5-94ea-5b3261bcc0b4>

8. Марчук О. І., Мандриченко Ж. В. Неприпустимість застосування методів сенсорної депривації під час досудового розслідування та оперативно-розшукової діяльності. *Європейський вибір України, розвиток науки та національна безпека в реаліях масштабної військової агресії та глобальних викликів XXI століття (до 25-річчя Національного університету «Одеська юридична академія» та 175-річчя Одеської школи права)*: у 2 т.: матеріали міжнар. наук.-практ. конф. (м. Одеса, 17 червня 2022 р.) / за заг. ред. С. В. Ківалова. Одеса: Видав. дім «Гельветика», 2022. Т. 2. С. 496-498. URL: <https://dspace.onua.edu.ua/server/api/core/bitstreams/3b1b756f-f63a-4bed-a0bc-bb9c0bf30ef0/content>

АНОТАЦІЯ

Мандриченко Ж. В. Адміністративно-правова аксіологія: теоретичні концепції та їх практична реалізація в сучасній Україні. – Кваліфікаційна наукова праця на правах рукопису.

Дисертація на здобуття наукового ступеня доктора юридичних наук за спеціальністю 12.00.07 «Адміністративне право і процес; фінансове право; інформаційне право». – Одеський державний університет внутрішніх справ Міністерства внутрішніх справ України, Одеса, 2026.

У дисертації вирішено важливу наукову проблему сучасної науки адміністративного права, що полягає в розробленні цілісної концепції адміністративно-правової аксіології як самостійного напрямку галузевої науки. Концепція охоплює її понятійно-категоріальний апарат, предмет і методологічні засади, систему адміністративно-правових цінностей, їх ієрархію, закономірності взаємодії з принципами, функціями та інститутами адміністративного права, а також механізми реалізації у правотворчій і правозастосовній діяльності.

Сформовано цілісну концепцію адміністративно-правової аксіології, що дає змогу інтерпретувати галузь як ціннісно зумовлений механізм регулювання публічно-владних відносин. Обґрунтовано інноваційний дослідницький ракурс аналізу адміністративного права крізь призму системи його цінностей, які визначають зміст галузевих інститутів, напрям правового регулювання та критерії верифікації діяльності суб'єктів публічної влади. Доведено зміну доктринальної парадигми з вузько-нормативістської на ціннісно-орієнтовану (сервісну), у межах якої людина розглядається не як об'єкт управлінського впливу, а як найвища правова цінність та суб'єкт взаємодії з державою.

Встановлено, що адміністративно-правові цінності виконують системоутворюючу функцію, забезпечуючи внутрішню узгодженість інститутів галузі. Виокремлено та схарактеризовано їхні основні функції: орієнтаційну, регулятивну, інтегративну та легітимаційну. Аксіологічний фундамент галузі безпосередньо впливає з конституційних норм, що дозволяє розглядати адміністративне право як форму процедурної конкретизації Конституції України.

Обґрунтовано, що принцип верховенства права в системі адміністративно-правової аксіології виконує функцію інтегруючої мета-цінності. Він поєднує в собі конституційні засади, основоположні права людини і стандарти доброго врядування. Аргументовано, що зміст цього принципу динамічно еволюціонує під впливом практики Конституційного Суду України, Європейського суду з прав людини, а також викликів воєнного стану. Доведено, що верховенство права системно узгоджує аксіологічну тріаду – людиноцентризм, справедливість і свободу.

Запропоновано новий двовимірний підхід до аналізу цінностей: загальнодержавний і локальний. Обґрунтовано, що в умовах децентралізації реалізація аксіологічної тріади найповніше виявляється на рівні територіальних громад. Це дозволило сформулювати теоретичну базу для переходу від державоцентричної до сервісної моделі управління на рівні місцевого самоврядування.

Доведено, що європейська правова традиція та випрацьовані органами Ради Європи стандарти публічного управління (адміністрування) слугують нормативно-ціннісним орієнтиром для реформування українського адміністративного права. Встановлено, що інтеграція практики ЄСПЛ та стандартів *good governance* в національне правозастосування дозволила подолати радянську спадщину адміністративного патерналізму. Констатовано, що перетворення стандартів щодо прозорості, вмотивованості рішень та права особи бути заслуханою на повсякденні положення вітчизняного законодавства щодо адміністративних процедур є важливим показником адаптації української системи публічного управління (адміністрування) до європейських стандартів захисту прав людини.

Констатовано, що Закон України «Про адміністративну процедуру» виступає нормативним ядром практичної матеріалізації європейських правових цінностей. Встановлено, що цей законодавчий акт забезпечує реальну легітимізацію та гармонізацію вітчизняного регулювання із правовими стандартами Європейського Союзу. Доведено, що системне втілення його приписів трансформує діяльність органів публічної влади на засадах прозорості та підзвітності, перетворюючи європейську сервісну парадигму на повсякденну юридичну реальність українського суспільства.

Обґрунтовано методологічну доцільність інтеграції аксіологічного та функціонального підходів у дослідженні галузі адміністративного права України. Встановлено, що функції адміністративного права (регулятивна, охоронна, захисна) перебувають у повній субординації від його ціннісного ядра, забезпечуючи матеріалізацію останнього. Констатовано, що без чіткого аксіологічного наповнення функції права втрачають свій гуманістичний орієнтир, перетворюючись на суто технічний інструмент державного примусу чи публічного управління (адміністрування).

Комплексно обґрунтовано авторську концепцію адміністративно-правової аксіології, яка завершує теоретико-прикладне дослідження, демонструючи прямий перехід від фундаментальних філософсько-правових ідей до прикладних інструментів захисту прав людини. Доведено, що ця концепція не є суто абстрактною моделлю, а об'єктивується у трьох взаємопов'язаних вимірах: доктринальному (як методологічна матриця депатерналізації юридичної науки), нормативно-інституційному (як ціннісна основа Закону України «Про адміністративну процедуру», законодавства про децентралізацію та воєнний стан) та практично-регулятивному (через імплементацію тесту пропорційності та стандартів доброго врядування у правозастосовну діяльність органів публічної влади, практику Верховного Суду та Конституційного Суду України). Резюмовано, що практична реалізація цієї концепції у вітчизняному законодавстві та судочинстві є важливою умовою успішного виконання Україною євроінтеграційних зобов'язань і збереження людиноцентричної ідентичності національного права.

Ключові слова: публічне управління; публічний інтерес; адміністративна діяльність; адміністративні процедури; адміністративні послуги; принципи адміністративного права; правові цінності; аксіологічний підхід; європейська інтеграція; добре врядування (*good governance*).

SUMMARY

Mandrychenko Zh. V. Administrative Axiology: Theoretical Concepts and Their Practical Implementation in Modern Ukraine. – Qualifying scientific paper on the rights of the manuscript.

Dissertation for the degree of Doctor of Law, specialty 12.00.07 «Administrative Law and Procedure; Financial Law; Informational Law». – Odesa State University of Internal Affairs of the Ministry of Internal Affairs of Ukraine, Odesa, 2026.

This thesis addresses an important scientific problem in contemporary administrative law, namely the development of a comprehensive concept of administrative-legal axiology as an independent branch of the discipline. The concept encompasses its conceptual and categorical framework, subject matter and methodological foundations, the system of administrative-legal values, their hierarchy, the patterns of their interaction with the principles, functions and institutions of administrative law, as well as the mechanisms for their implementation in law-making and law-enforcement activities.

A holistic concept of administrative-legal axiology has been formed, enabling the field to be interpreted as a value-driven mechanism for regulating public-power relations. An innovative research perspective for analysing administrative law is substantiated through the value system that determines the content of sectoral institutions, the direction of legal regulation and the criteria for verifying the activities of public authorities. The study demonstrates a shift in the doctrinal paradigm from a narrow normativist approach to a value-oriented (service-based) approach. Within this approach, the individual is not viewed as an object of managerial influence, but as the supreme legal value and a subject of interaction with the state.

It has been established that administrative-legal values play a system-forming role, ensuring the internal consistency of the institutions within the field. Their primary functions have been identified and characterised as orientational, regulatory, integrative and legitimising. The axiological basis of the field originates directly from constitutional norms, enabling administrative law to be considered a form of procedural realisation of the Constitution of Ukraine.

The principle of the rule of law within the system of administrative-legal axiology has been substantiated as an integrating meta-value. This principle combines constitutional principles, fundamental human rights and standards of good governance. It is also argued that the content of this principle evolves dynamically under the influence of the jurisprudence of the Constitutional Court of Ukraine and the European Court of Human Rights, as well as the challenges posed by martial law. It is proven that the rule of law systemically harmonises the axiological triad of anthropocentrism (human centrism), justice and freedom.

A new, two-dimensional approach to analysing values is proposed, distinguishing between national and local levels. It is proven that, under conditions of decentralisation, the realisation of the axiological triad is most fully realised at the level of territorial communities. This has enabled the formation of a theoretical framework for transitioning from a state-centric to a service-oriented model of governance at the local level of self-government.

It has been demonstrated that the European legal tradition and the standards of public

administration developed by the Council of Europe serve as a normative and value-based benchmark for the reform of Ukrainian administrative law. It has been established that the integration of the case law of the European Court of Human Rights and standards of good governance into national legal practice has made it possible to overcome the Soviet legacy of administrative paternalism. It has been noted that the incorporation of standards regarding transparency, the reasoned nature of decisions and the right to be heard into the day-to-day provisions of domestic legislation on administrative procedures is an important indicator of the adaptation of the Ukrainian system of public administration to European standards of human rights protection.

It has been established that the Law of Ukraine 'On Administrative Procedure' constitutes the normative core of the practical implementation of European legal values. It has been established that this legislative act ensures the effective legitimisation and harmonisation of domestic regulation with the legal standards of the European Union. It has been demonstrated that the systematic implementation of its provisions transforms the activities of public authorities on the principles of transparency and accountability, turning the European service-oriented paradigm into an everyday legal reality of Ukrainian society.

The methodological expediency of integrating axiological and functional approaches in the study of the field of administrative law in Ukraine has been substantiated. It has been established that the functions of administrative law (regulatory, protective, and defensive) are entirely subordinate to its core values, ensuring the realisation of the latter. It is noted that without a clear axiological foundation, the functions of law lose their humanistic orientation, becoming a purely technical instrument of state coercion or public administration.

The author's concept of administrative-legal axiology has been comprehensively substantiated, thereby bringing this theoretical and applied research to a conclusion and demonstrating a direct transition from fundamental philosophical and legal ideas to applied instruments for the protection of human rights. It has been demonstrated that this concept is not a purely abstract model, but is manifested in three interrelated dimensions: doctrinal (as a methodological framework for the depaternalisation of legal science), the normative-institutional dimension (as the value foundation of the Law of Ukraine 'On Administrative Procedure', legislation on decentralisation and martial law) and the practical-regulatory dimension (through the implementation of the proportionality test and standards of good governance in the law enforcement activities of public authorities, and the practice of the Supreme Court and the Constitutional Court of Ukraine). It is concluded that the practical implementation of this concept in domestic legislation and the judicial system is an important prerequisite for Ukraine's successful fulfilment of its European integration commitments and the preservation of the people-centred identity of national law.

Key words: public administration; public interest; administrative activity; administrative procedures; administrative services; principles of administrative law; legal values; axiological approach; European integration; good governance.